

BUSKAP

3

2006

Redaksjon

Tlf. 62 52 06 00
 Ansvarlig redaktør:
 Rasmus Lang-Ree
 e-post: rasmus.lang.ree@geno.no
 Journalist: Solveig Goplen
 e-post: solveig.goplen@geno.no

Redaksjonsråd

Utviklingssjef Elisabeth Kommsrud
 Konsulent Åse Flittie Anderssen
 Avlssjef Torstein Steine

Annonser

Adapt DA
 v/Aksel H. Belsvik-Karlsen
 Storgt. 69E, 3060 Svelvik
 Tlf. 33 77 27 17 – 911 99 886
 Faks 33 77 34 27
 e-post: adapt@online.no

Utgiver

Geno – Avl og semin
2326 HAMAR
 Tlf. 62 52 06 00
 Faks 62 52 06 10

Medlemmer av Geno får Buskap
 tilsendt. Deltagere i samdrifter
 som er medlem i Geno kan tegne
 abonnement for kr 250,-.
 Forøvrig kan abonnement tegnes
 for kr 550,- pr. år direkte til

Geno – Avl og semin,
 2326 Hamar

Utkommer 8 ganger i året

BUSKAPs 58. årgang

Internett:
 www.buskap.no

Grafisk formgivning:
 Ulf Bekkelund

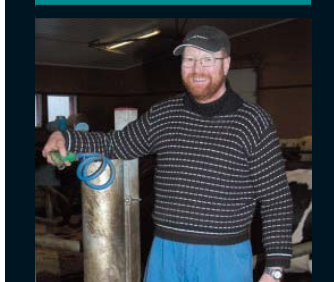
Grafisk produksjon:
 Gjøvik Grafiske as

Forsidefoto:
 Ku i påskesol. Bildet er tatt hos
 Johan Lillemæhlum i Brumunddal.
Foto: Solveig Goplen

NO ISSN 0807-5069

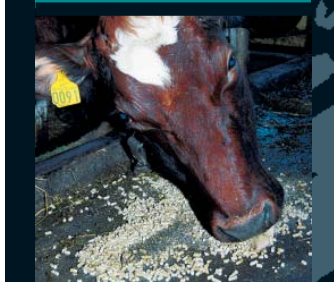
Avlsnytt 06 – side 8

Nøkernt fjøs – side 12

Dårlig lynne – side 18

En ekstra kilo kraftfôr – side 36

Kalde fjøs gir næringsrik mjølk – side 40

Leder

Kall en spade en spade 4

Avl

Avlsnytt mars 2006: To ny eliteoksar 8
 Ny kvigemåling en suksess 28
 Misdannede kalver – tilfeldig eller arvelig? 34
 Rekesmak i NRF? 42

Helse Fruktbarhet Atferd

Dårlig lynne: Hvorfor? 18
 Fra testikkel til kalv 20
 Go'kalven: Er leddbetennelse eit problem? 44

Bygg Innredning Teknikk

Kalde fjøs gir næringsrik melk og friske kuer 40

Fôr og fôring

Proteinkilder til fullfôr 14
 En ekstra kilo kraftfôr. Hvor mye mjølk får vi igjen? 36

Eksport

Geno Global 52

Organisasjon

Direktørens side: Geno foreslår: Tilskudd per født klav – vekk med telledato 16
 Geno: Fra årsmeldingen 2005 48
 Markedsspalten 56

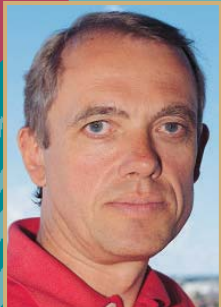
Intervjuer Reportasjer

Kalvehenting i Telemark 10
 Nøkernt fjøs til 120 kyr 12
 Litt ekstra – lønnsomt på sikt 22
 Teknikk og taktikk 26

Forskjellig

Lesernes side 6
 Myter om melk: Laktoseintoleranse ikke så utbredt som man tror 24
 De høgstyende buskaper 2005 30
 Tanker fra graven 43
 Årsoppgjøret 2005: Stadig høyere ytelse 48
 Nytt fra Storfekjøttkontrollen 54
 Vi i TINE 58

Ansvarlig redaktør

Rasmus Lang-Ree •

Leder

Kall en spade en spade

Etablering av samdrifter har vært – og er – et viktig virkemiddel i den omstilling og modernisering som skjer i melkeproduksjonen. I begynnelsen var det et ufravikelig krav om at deltakere i samdrifter skulle være aktive. Selv om dette var i tråd med hva de fleste ønsket, er det ingen grunn til å stikke under stolen at vi også har hatt noen «sleeping partners» som ikke har vært aktive annet enn på papiret. Slik sett bidro fjerningen av aktivitetskravet til å bringe regelverket mer i pakt med en praksis som var i ferd med å etablere seg.

Når aktivitetskravet ble fjernet ser vi ikke lenger noen grunn til at kvoteleie ikke skal bli tatt inn i regelverksvarmen. Situasjonen er nå en gang slik at dette for en del vil være et attraktivt alternativ. Ute i produsentmiljøene er allerede kvoteleie et akseptert begrep, og vi hører at til og med den lokale landbruksforvaltning enkelte steder markedsfører kvoteleie for å hindre at melkekvoteleier lekker ut av kommunen. Ved årets jordbruksforhandlinger er derfor tiden mer enn moden for å åpne opp for kvoteleie. Det er ingen grunn til å fortsette å presse de som egentlig bare ønsker å leie eller leie ut kvote inn i fiktive samdrifter med alle formaliteter og papirarbeid det innebærer. Nei, kall en spade en spade og avskaff kvasibegrepet samdrift med passiv(e) deltaker(e).

Det er viktig at det er flere strenger å spille på skal vi beholde den positive driven i melkeproduksjonen. Samdrift passer ikke like godt for alle og da må det være åpning for de som vil satse på egen kjøll. Kjøp av kvote monner lite så lenge tilbudet sett i forhold til etterspørselen er så begrenset. Det er også viktig å ha en åpning for de som ikke vil drive selv, men som ønsker å beholde kvota på gården. Hensynet til å gi neste generasjon litt mer tid til å avklare om

de vil ta over og satse på melkeproduksjon kan være en grunn.

Kvoteleie må ikke gjøres for byråkratisk, men det må knyttes et geografisk krav til ordningen som sikrer at kvotene forblir lokalt. Krav om varighet av slike avtaler er antakelig unødvendig siden finansieringsinstitusjonene vil ta seg av dette når det må foretas investeringer for å ta hånd om den økte kvota.

Det finnes et alternativ som er verre enn å fortsette dagens praksis, der det som i virkeligheten er kvoteleie kalles samdrift med passiv deltaker, og det er at aktivitetskravet gjeninnføres. Det vil være å sette bremsene på en positiv tilpasning av melkeproduksjonen til de rammevilkår vi ser i horisonten.

Ser vi på statistikken er ikke endringstakten urovekkende høy. Siden årtusenskiftet har besetningsstørrelsen økt med snautt ei halv årsku i året. Fortsetter det i samme takt vil gjennomsnittsbesetningen ha litt over 21 årskyr i 2015. Eller sagt på en annen måte: Det vil med denne takten ta 170 år før vi får like store besetninger som Danmark har i dag. Faren for industrialisering av melkeproduksjonen i Norge synes med andre ord ikke overhengende.

■ I Buskap ønsker vi flere bidrag fra leserne. Enten det er spørsmål eller synspunkter, bilder av fine kyr eller artige hendelser, praktiske råd eller annet er det bare å sende oss en e-post eller et brev. Og har du et eller flere bilder å sende med er det helt topp.

Red.

Begrensa nytte av Effektivitetsanalysen

E-post fra Marit Tynnøl, 2665 Lesja

Angående Effektivitetsanalysa. Vi har vore med i EK i alle år, men eg føler nytten har vore begrensa. Det er alltid nokre tal ein heng seg opp i som ikkje kan forklarast – eller som må vera feil. Slik blir det ofte talkløyveri på møtane istaden for reell diskusjon om verkelege ting. Alle rare tal burde sikkert vore gått gjennom på forhand – bli forklart eller på annan måte lukast ut. Men somme gonger er det kanskje for mykje arbeid for EK-spesialisten?

Er det berre eg som har denne erfaringa/kjensla?

Eit døme: Her på Lesja har ein no gått gjennom alle areala i bygda – oppdatert ved hjelp av landbrukskontoret. Vårt areal blei redusert med 20 dekar eller over 15 prosent, ein annan eg kjenner fekk auka arealet med 50 dekar – cirka 20 prosent auke. Ikkje rart vi har hatt dårlege avlingar på EK-en i alle år. Ikkje rart kameraten min har fått høyre at han bruker for mykje handelsgjødsel.

Slik kan dei gode råda bli kjempedårlege – skumle greier!!

Difor – er de sikker på at EK har vore til hjelp? Har de gode eksempel på dette? – eller er det berre at intensjonane er gode?

Klar tale

26. januar kom det en flott reportasje i Nordlys fra fjøset til Asgeir Gundersen på Kvaløya i Troms. Mor til Asgeir heter Harriet og var i mange år tillitsvalgt i Geno (NRF). Foranledningen til besøket fra pressen var kåringen av Miss ku i Tromsø.

Harriet forteller journalisten at når de skal ha nye kalver ser de i oksekatalogen og finner en okse de synes ser bra ut før hun fortsetter:

– Kyrne er kommet mye lengre enn oss. Tenk om vi kunne sjekke i mannekatalogen om karene var gode til å støvsuge før vi flyttet sammen med dem!

■ Harriet Gundersen serverer dommerne og landbruksansvarlig i Tromsø kommune, Lars Petter Granmo. Foto: Lina Livsdatter

På gamlemåten

Jack-Steve Nylund på Senja i Troms har sendt oss brev og bilder og forteller at han driver på den gamle måten uten for mye bruk av maskiner. Noen kyr blir melket for hånd etter at kalven er fravent, og denne melka blir delvis foredlet på gården. Jack-Steve ønsker å vise at det går an å drive småskala og med liten mekanisering selv i dag. Besetningen består av fem kyr som alle er NRF. På bildet nedenfor ser vi innredningen i fjøset som er fra 1954 og på det neste bildet er mor til Jack-Steve, Sigrunn Nylund, i full sving med håndmelking.

Fruktbare dyr i nord

Er besetningen til Ottar og Wenche Wigelius i Tana i Finnmark blant de med flest tvillingfødsler? Ikke vet vi, men i løpet av 2005 fikk de tre tvillingfødsler i en besetning på 18 årskyr.

Året 2006 begynte også med en tvillingfødsel, dermed har tre av de fire siste kalvingene på fjøset vært tvillingfødsler. Sett i lys av at frekvensen av tvillingfødsler hos NRF-kyr er 0,6 prosent ved første kalving og stiger til 4,0 prosent ved sjette kalving er det ingen tvil om at forekomsten av dette i denne besetningen har vært langt over det en kan forvente.

Kunr.	Kalv.dato	Far til kua	Kalvens kjønn	Far til kalven
1	23.01.06	4755	Kvige Okse	10246
365	29.06.05	5305	Okse Okse	10132
382	13.11.05	4755	Okse Okse	5646
438	13.12.05	5292	Okse Kvige	5603

To nye ELITEOKSAR

Det er jamt over svært bra gruppes-
torleik for dei nye oksane. Saman-
likna med førre pulje har gruppes-
torleiken gått litt opp. Kvigemåling-
ane fungerer svært bra, og alt no
ved den første offisielle granskinga
er talet på døtre med eksteriøropp-
lysningar kome opp i 159. For
slakteopplysningar er det og svært
sikre indeksar med så mykje som
275 slakta søner i gjennomsnitt per
okse.

Torstein Steine – avlsjef, Geno

Eliteoksar

Dei fleste eliteoksaner som er i bruk, har gått litt ned i avlsverdi. Dette har samanheng med at basen, det vil seie nivået for 100 i indeks for eigenskapane, har vorte høgare slik at indeksar og samla avlsverdi vert pressa litt nedover. Dette betyr at oksane er like gode som før, men dei har fått hardare konkurranse. Det er ikkje tale om store endringar, stort sett 1 til 2 poeng.

To av eliteoksaner har lite sæd att på lager. Det er 5694 Brenden og 5664 Langvatn, men det er likevel nok til at dei går som før i den komande tremånaders perioden.

Fem av oksane på førre liste er tekne ut, det er 5522 Svarstad, 5650 Hunnes, 5689 Lekve, 5737 Melingen og 5749 Løfald. 5522 Svarstad har vore med lenge og er teken ut av den grunn. Dei andre er litt svake på samla avlsverdi og er ute på grunn av det.

Det er teke med to nye oksar, ein med lagra sæd og ein levande. 5706 Berge er oksen med lagra sæd, og 5814 Bjerkenen er den nye levande eliteoksen. 5706 Berge har gått opp til 18 avlsverdi og er vorten med sjølv om han har berre 88 for kjøt. 5814 Bjerkenen har 17 i avlsverdi. Han er svak på daudfødslar som far til kalv med 84 i indeks. Det er likevel ikkje så heilt ubrukeleg når me

ser bak indeksen. 4,7 prosent av kalvane med 5814 Bjerkenen som far og kviger som mor er daudfødde. Dette er mykje dårlegare enn gjennomsnittet på om lag 3 prosent, men likevel ikkje avskrekkande dårleg. Me må likevel passa oss for å bruka fleire slike oksar. Det vil sakte, men sikkert dra daudfødslar i feil retning.

Dette gir eit utval av eliteoksar med godt og variert tilbød på dei fleste eigenskapane.

Ut frå resultat listene kan det sjå litt merkeleg ut at 5820 Fosse med 18 i avlsverdi ikkje er med som eliteokse. Han har rett nok berre 91 i indeks for fruktbarheit, men det er likevel ein god okse som burde vera aktuell som eliteokse. Årsaka er at oksen er slakta, ikkje som nødslakt, men på grunn av låg avlsverdi ved førebels gransking. Han hadde 5 i avlsverdi, og dermed var han inn- anfor grenseverdien for slakting. Ved granskinga no gjekk han opp 13 poeng i samla avlsverdi. Det er mykje meir enn nokon har rekna med. 5820 Fosse har fåt betre resultat på både mjølk, mastitt, jur og andre sjukdomar. Dette summerar seg opp til eit stort positivt bidrag i samla avlsverdi, heile 13 poeng. For å unngå liknande tilfelle i framtida må me vera meir forsiktige med slakting. Me må rett og slett ta ei detaljert vurdering av kvar enkelt okse med utgangspunkt i både resultat og kor stor avkomsgruppa er. Dette gjeld først og fremst oksar som er i nærleiken av grensa for slakting.

Lovande oksar framover

Denne gongen kan me seia litt om kva som er i vente både i mai og august.

Med dei tala me har ser 5848 Øy- garden ut til å verta beste oksen i

mai. Han ligg no på 20 i avlsverdi, men det kan endra seg ein del når fleire døtre kjem med. 5832 Sær- land, som me trudde skulle koma med no i denne runden, er på andre- plass med 19. Han er uaktuell fordi han har arveanlegget for rekesmak i dobbel dose. Vidare har me 5865 Skattebu på 17, 5870 Unhjem på 16 og 5847 Skjervheim på 15.

Når det gjeld august, er tala svært usikre. Men det er plukka ut og sett inn i karantene to oksar. Det er 5894 Jåttå og 5906 Linderud som begge ligg oppunder 20 i avlsverdi ut frå svært førebels resultat.

Det er og sett ein okse med offisi- elle resultat inn i karantene. Det er 5845 Time, som har 13 i avlsverdi. Det spesielle med han er at han har finsk far, 6566 Etroni. Difor er han slektskapsmessig av stor interesse.

Det er og teke med to oksar til frå maipulja inn i karantena, slik at desse oksane no står i karantene med sikte på sædproduksjon (se nedanfor).

Oksane 5840 Rolandsgarden, 5848 Øygarden og 5970 Unhjem står alt i sædproduksjon:

Det ser såleis ut til at me burde vera sikra nok produsert sæd på dei beste oksane i maigranskinga. ■

5845 Time

5865 Skattebu (kollet)

5847 Skjervheim

5850 Fretland (kollet)

5864 Lien

5894 Jåttå

5906 Linderud (kollet)

Det er med 30 nye oksar
i denne runden med avkomsgransking.

■ Datter etter
5723 Ølberg
som nå har 15
i avlsverdi.
Eier av kua 334
Mette er Kari
og Leif Løkken
på Tynset.
Foto:
Solveig Goplen

Norske eliteoksar i bruk frå april 2006.

Okse	Avlsverdi mars	Horna/kollet	Farge	Far
5647 Krokstad	16	H	Svart	4705
5654 Olstad	16	K	Raud	4581
5664 Langvatn	15	H	Raud	4676
5682 Metli	14	H	Raud	6563
5694 Brenden	28	H	Raud	6563
5706 Berge	18	K	Raud	4581
5723 Ølberg	15	H	Raud	4645
5780 Salte	19	H	Raud	4926
5793 Myran	13	K	Raud	4939
5814 Bjerkengen	17	H	Svart	4843

Kalvehenting i Telemark

Joakim N. Reigstad
– tekst og foto

I strålende solskinn, med fjell og innsjø som ramme, ble nok en oksekalv hentet fra Halvor Skjulestad i Fyresdal. En av de mest trofaste selgerne av oksekalver er glad for å bidra til å føre avlen videre.

■ Det er en tirsdag ettermiddag i Fyresdal. Vi er på Sitje, hos Halvor Skjulestad. Arendalitten, som har drevet gård i Telemark siden han var 21 år gammel, ser oksekalven 436 litt motvillig gå inn i dyretransporten som skal frakte den til Genos testingsstasjon for oksekalver på Øyer, nord for Lillehammer. En gårdsbikkje bjeffer selskapssyk etter kalven idet den forsvinner inn i varebilen. For en liten stund siden poserte samme oksekalv foran kameraet. En lydig og rolig kalv, skal vi tro bonden selv.

– Det er den sjette oksekalven jeg selger til Geno, forteller Skjulestad og kaster et blikk inn i bilen. 436 møter en artsfrende fra Dale i lasterommet, og ser ut til raskt å finne seg til rette der de to hilser pent på hverandre. De har en lang tur foran seg.

Status å levere oksekalv

Bak oss danner Vikfjell og solen som speiler seg i Fyresvannet en flott ramme. Gården ligger et stykke opp i dalen, med en upåklagelig utsikt over hjertet av Telemark. Vi er midt mellom Oslo og Stavanger.

– Jeg har da inntrykk av at det er litt status å levere en okse. Genos avlsopplegg profiterer jo også i utlandet på at det er en veldig bra metode. Det ligger nok mye fremtid i dette, mener Skjulestad idet bilen med oksekalven forsvinner ned den bratte fjellsiden.

■ Halvor Skjulestad er veldig glad for å kunne bidra til å fremme god avl. Her ses han sammen med kalven, med Vikfjell og Fyresvannet i bakgrunnen.

■ Gården Sitje ligger flott til i Fyresdal. Herifra har hele seks oksekalver tatt turen til Østlandet for å drive avlen videre.

Ny helt fra Telemark?

– Han her, sier bonden og nikker etter kalvebilen som akkurat forsvant ut av syne. – Han har de tidligere eliteoksene 5612 Ryggvold som far og

6563 Backgård som morfar. Også kalvens mor, «Nora» har et godt stamtre, forteller Skjulestad. I 2005 produserte kyrne på Sitje i snitt 10 002 liter melk. «Nora» var en av

de kyrne som produserte mest, godt over gjennomsnittet, med sine 10 595 liter.

Mange hatter

Skjulestad driver både med melk og kjøttproduksjon, i tillegg til litt skogbruk. Bijobben som brøytebilsjåfør, har han dog ikke fått utført så mye i vinter.

– Tre-fire ganger tror jeg. Det har vært veldig lite snø i år. Tidligere i januar var det helt grønt og bart, forteller han, og legger til: – Jeg har ikke så veldig mye til overs for snø og kulde heller, så det er like greit.

Glad for å bidra

Det er en lang prosess på veien mot å bli seminokse. I 2004 kjøpte Geno 333 okser, av de drøyt 300 000 som ble født. Av disse drøyt 300 ble omtrent en tredjedel godkjent etter fenotypetesten på Øyer, og fraktet til Store-Ree for videre testing. Omtrent en tidel av disse igjen får i løpet av året status som eliteokse. Nåløyet er trangt, og for Skjulestad er det ikke vemoelig å selge kalven.

– Det er veldig fint å kunne bidra til at avlen går fremover. I tillegg er det veldig artig at noen kan ha bruk for oksekalven. Det er jo mange kalver om beinet for å bli en eliteokse, men det er jo alltid lov å håpe, forteller bonden, som mener godt stell og god, riktig og mye mat er de viktigste forutsetningene for en god besetning. ■

Nøkternt fjøs til 120 kyr

Nedslitte fjøs og mangel på ferie og fritid var motivasjonen for fjøsbygginga. Fjøset til Josletta Samdrift i Ringsaker kommune ble planlagt med inspirasjon fra Danmark og i tett samarbeid med Fjøsutstyr A/S.

Tidlig var det klart at de ønsket å utnytte muligheten for gruppering av kyr og satse 100 prosent på fullfôr (Total Mixed Ration-TMR). Her skulle det ikke tildeles kraftfôr i kraftfôrautomater eller under mjølkning. Resultatet er et fjøs så stille at en kan høre samdriftsbonden synge eller banne i mjølkegrava. Her er det ingen kamp om å komme til kraftfôrautomaten.

Valg av løsninger

Fjøset har mulighet for å gruppere de som mjølker i tre ulike grupper, i tillegg til ei gruppe for sinkyr og kviger. Innredningen er enkel med kun noen få plasser med fanghekk der det er mulig til å fikserer kyr. Fjøset har fire sjukebinge som kan innlemmes i arealet for øvrig når de ikke er i bruk. Mannehull med spylemulighet sikrer at en unngår at de som steller drar kumøkk ut på fôrbrettet. Mjølkegrava, 2x10 fiskebeinstall med automatiske avtakere, fungerer godt. Grava har gummimatter som sikrer at kyrne står godt i tillegg til at det er enkelt å se slintrer når en sjekker mjølka før påsett. For å ta vare på egen helse har grava hev-/senkbart golv og Stranko mjølkemaskiner med Handy Comfortarm, slik at den som mjølker ikke får belastning fra tyngden av mjølkeorganer og slanger. Kalveavdelinga har enkeltbokser og fellesbinge der kalvene føres med smokkautomat. Melka syrnes med pulver som gir en umiddelbar pH-senkning. Kalvene flyttes når de er tre måneder gamle ut i de

En prislapp på 50 000 kroner per bås plass bør være til å leve godt med. Samdriftsfjøset har satset på fullfôr og utnytter billige avfallsprodukter.

gamle driftsbygningene der oppdrett av kviger foregår.

Temperert vann

Målet var at det skulle gis temperert vann til dyra. Dessverre har ikke dette fungert. Varmtvannsberederne «spiser» kolber og prosjektet er lagt på is så lenge. Nå jobber de med å finne løsninger for vannkjøling av mjølka, slik at de da kan bruke varmtvannet som produseres i den forbindelse ut til drikkevann. De har stor tro på at dette vil være gunstig for per i dag eter kyrne fôr som er nesten like kaldt som en middels kald norsk vinterdag.

Nøkternt

Det isolerte fjøset har 140 liggebåser og plass til 50 kalver opptil tre måneders alder.

I Eiendomsselskapet er det fem gardbrukere som har gått inn med lik innsats. I driftsselskapet er det seks deltakere, der andelene er fordelt etter kvotestørrelse. Prislappen

på fjøset er 7 millioner kroner, der 400 000 kroner er tilskudd, to millioner kroner rentefritt lån og resten finansiert gjennom Innovasjon Norge, med sikkerhet i de enkelte gardene. Egeninnsatsen er 4 000 timer. Gjødse lageret rommer 2 000 kubikkmeter, noe som er kapasitet til seks måneders lagring. Deretter skal møkka kjøres ut til de gamle gjødse lagrene. Grovføret leveres på døra til en pris på kroner 1,30 per FEM. Innad har de en ordning med fraktutjevning slik at det ikke er en belastning å bo lengst unna samdriftsfjøset.

Josletta spesial

TMR-rasjonen består per dato av 54 prosent grovfôr, 15 prosent gulrot, 15 prosent potetrasp, 10 prosent byggpellets og 6 prosent protein F fra Felleskjøpet som er beregnet på fullfôrrasjoner med potet eller gulrot. Denne blandinga skal dekke 30 kilo mjølk. Mjølker kyrne mer forventes det at de har en større appetitt og dermed klarer å opprettholde produksjonen.

Gruppe to er kyr som mjølker under 20 kilo eller har mindre enn tre måneder igjen til kalving. Denne gruppa får halvparten av Josletta spesial pluss 50 prosent grovfôr i tillegg.

Gruppe tre får kun grov rundballesilo. Det er denne gruppa som er vanskelig å føre riktig. Sinkyrne må ikke bli feite, det vil være en katastrofe i dette føringsoppet. De vil da ha for liten kapasitet til å spise fullfôr, i tillegg til at de har fettreserve som fører til at de starter med en høy produksjon etter kalving og taper mye hold.

Dato 08-02-06	Tid 10:01
JOSLETTA SAMDRIFT DA	
V PER OVE HARBY	
KUMELK	3553, 3L
Temperatur	2, 5°
Billnummer	3395
Tlf. Bil	95135082
Sjefdr	JAN BAKKERUD
TINE Hedmark Torrmelk	
ANALYSE - KUMELK	
PRØVEDATO	6- 2
FRIE FETTSYRER	00,4
FRYSEPLUNK	-0,525°C
ANALYSE - KUMELK	
PRØVEDATO	6- 2
BACTOSCAN	0009'
GEOMET. MIDDEL SISTE 3 BA	0070'
GEOMET. MIDDEL SISTE 5 CE	0147'
ANALYSE - KUMELK	
PRØVEDATO	6- 2
CELLETALL	0160'
FETT	4,27
LAKTOSE	4,72
PROTEIN	3,46
UREA	05,9

■ **Tilbakemelding på kvalitet et viktig mål på at føringa fungerer.**

Josletta Samdrift i Ringsaker kommune i Hedmark

- Nytt fjøs tatt i bruk 31/5-05
- 4 000 timer i egeninnsats
- Prislapp på 7 millioner
- 640 000 i mjølkekvote
- 5 deltakere i eiendomsselskapet
- 6 deltakere i driftsselskapet

■ God appetitt, en viktig parameter for at Total Mixed Ration er god nok.

■ Hele mekaniseringslinja eies av driftsselskapet.

Grådige, glupske kyr

I fjøset ligger 120 kyr på madrassene sine og nyter livet som ku. Porten går opp. Inn ruller traktor og fullfôrvogn. Det er signalet som skal til. I løpet av svært kort tid står 95 prosent av kyrne ved førbrettet. Det er det viktigste signalet på at blandinga er riktig. Her er det ingen som roter i maten. Potetraspen er gunstig, fordi den gjør det umulig for kyrne å sortere ut kraftfôr og gulrot. Holdet på kyrne er noe variert, men det er svært få under 2,5 og ingen over 4 i holdpoeng. Ytelsen er på vei opp, og mye tyder på at de kan nærme seg 7 000 kilo på det første driftsåret.

– De fleste kyrne fungerer meget godt. Noen av førstegangskalverne mjølker nok i meste laget og kan ha problemer med å bevare holdet på et riktig nivå. Kyrne viser brunst og blir drektige. Insemineringa går veldig bra, så fôring må fungere, sier Per Ove Harby.

Mekaniseringslinje og arbeidsfordeling

Mekaniseringslinja består av overbygd fôrlager, to kraftfôrsiloer, en 70 HK traktor, en 110 HK traktor og snegleblanderen, JF VM 19, som har en kapasitet på 19 kubikkmeter. Prislappen på mekaniseringslinja er 500 000 kroner. Alt tilhører driftsselskapet. Det mener samdriftsbøndene er en veldig riktig løsning. Det fungerer ikke å bruke traktorer fra de enkelte deltakerne, særlig ikke i sommerhalvåret.

– Selv om det er en det er behov for godt med klær når fullfôret skal blandes så er det utrolig rasjonelt. Vi tar prøver av ulike partier med rundballer og betaler etter innhold i rundballen. Vi bruker vekta på fullfôrblanderen og blander rasjonen likt fra dag til dag, sier Børre Johan Onsum.

■ Samdriftsbonde Børre Johan Onsum viser en viktig detalj. Spyling sikrer reinhold på førbrettet.

Arbeidsfordelinga er løst ved at de jobber sju dager i strekk og skifter mannskap på tirsdag og fredag. Tre av samdriftsdeltakerne jobber 210 dager, mens de to andre jobber 50 dager per år. Arbeidsdagen er beregnet til sju timer, og det er to på jobb hver dag. Dagsatsen er 1 050 kroner, og arbeidsvederlaget betales ut hver måned.

– Det å være to på jobb samtidig er veldig motiverende. Vi har et fellesskap og kan hjelpe hverandre om noe skulle dukke opp. Det som ikke er fullt så bra er at når du kommer hjem så skal du innom fjøset der å fôre også. Da er det vanskelig å bruke nok tid, slik at en sikrer at kvigene blir inseminert til rett tid. Da vi startet planlegging av dette fjøset syntes vi at det var fristende å bruke driftbygningene hjemme til noe vettugt. De må jo vedlikeholdes. I ettertid ser vi at dette fører til at målet om fritid ikke blir oppfylt. Det er for lite å leie hjelp til. Derfor må vi tygge videre på hva vi skal gjøre – det hele er en prosess, sier Per Ove Harby.

Proteinkilder til fullfôr

PBV-innholdet vil som regel være avgjørende for hvilken proteinkilde som velges.

Ola Stene – fôringsrådgiver Tine (ola.stene@tine.no)

■ Hvilken proteinkilde en bør velge til fullfôr er avhengig av flere faktorer. AAT-innholdet varierer mye mellom de ulike proteinførmidlene. Ønsket ytelse avgjør hvor mye AAT-rasjonen krever. Men det er som regel PBV-innholdet som bestemmer hvilken proteinkilde som bør velges. Hvis fullfôrblendingen er basert på tidlig høsta grovfôr og mask, vil PBV ofte bli høy. En bør da velge en proteinkilde som gir relativt mye AAT i forhold til PBV. For eksempel soypass eller maisgluten. Er derimot rasjonen basert på sent høsta grovfôr, potet, byggrøpp, brød eller andre førmidler med lav PBV, kan soyamjøl, erter eller fiskemjøl være gode alternativer.

Grovfôr kvaliteten og fôringsintensiteten avgjør hvor høyt PBV-nivå totalrasjonen bør ha. Urea- og proteininnhold i mjølka er gode styringsparametre.

Soyamjøl vanligst i dag

Soyamjøl er den vanligste proteinkilden som brukes i dag. Soyamjølet inneholder 45–50 prosent protein og har en gunstig aminosyresammensetning.

Soypass er et spesialprodukt for drøvtyggere. Soypass produseres ved en kontrollert oppvarming av soyamjøl og sukkeret xylose. Dette gir en Maillard-reaksjon, og proteinet blir ikke så lett brutt ned i vomma samtidig som det har høy fordøyelighet

■ I praksis vil pris og tilgang ha stor betydning for valg av proteinkilde til fullfôr. Foto: Solveig Goplen

i tarmen (høy AAT-verdi). Soypass produseres i Norge.

Maisgluten er et biprodukt fra produksjon av maisstivelse og maisolje. Maisglutenmjøl inneholder 60–70 prosent protein og har i tillegg høy energikonentrasjon. Erter inneholder om lag 20 prosent protein og kan brukes

både som energi- og proteinførmiddel. Erter er sammen med åkerbønner det vanligste proteinføret som dyrkes i Norge.

Fiskemjøl er en god proteinkilde med høyt proteininnhold, om lag 70–80 prosent, gunstig aminosyresammensetning og god fordøyelighet.

Høy andel fiskemjøl kan gi smaksfeil på mjølk.

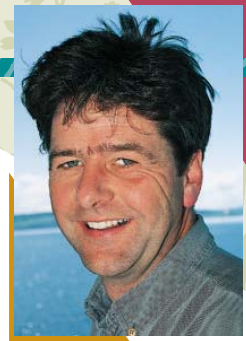
Kraftfôrblandinger

Den enkleste måten å dekke proteinbehovet på er å kjøpe kraftfôrblandinger med høyt AAT-innhold. Disse består ofte av flere proteinkilder som gir en mer komplett aminosyresammensetning i forhold til en enkelt proteinkilde. De fleste kraftfôrforhandlere tilbyr også egne blandinger med høyt AAT-innhold beregnet for fullfôr.

Valg av proteintilskudd blir ofte et spørsmål om pris og tilgang. Dette varierer mellom ulike områder. Ta kontakt med din fôringsrådgiver for veiledning. ■

Tabell 1. FEm og proteinverdier for ulike proteinkilder.

	TS, %	FEm	AAT, g/kg TS	PBV, g/kg TS	Råprotein, g/kg TS
Soyamjøl	88,7	1,1	216	224	508
Soypass	90,9	1,1	307	85	475
Maisgluten	89,5	1,23	467	91	689
Fiskemjøl	92,7	1,33	343	380	791
Erter	88,2	1,2	97	39	209

Sverre Bjørnstad

Geno foreslår:

Tilskudd per født kalv – vekk med telledato

■ Oppkjøringen mot årets jordbruksforhandling er i gang og som alltid er det mange viktige tema. Storfekjøtt er den eneste volumproduksjonen der det er rom i markedet. Selv om vi akkurat i det siste har hatt en overproduksjon, så er den langsiktige utfordringen at gapet mellom salg og innenlandsk produksjon øker. Strukturendringen i mjølkeproduksjon er en av de faktorene som har størst betydning. For å redusere investeringskostnadene utnyttes dyre bås plasser til mjølk. Dette kan ha flere konsekvenser, for eksempel med hensyn til redusert bruk av norskprodusert fôr, men nå ønsker vi å fokusere på effekten dette har for kjøttproduksjon. Den langsiktige prognosen viser underdekning på 15,5 millioner kilo i år 2008. Dette utgjør et potensielt tap av 53 000 slakt og tapt verdiskaping på cirka 18 000 kroner per bruk. Hvis det ikke gjennomføres tiltak som gir nødvendig effekt er vi i ferd med å gi bort en viktig del av verdiskapningen i landbruket. Hvem skal produsere storfekjøttet for det norske markedet i framtida, norske bønder eller skal kjøttet komme fra Brasil, Argentina eller Unilever? Hvis vi ikke klarer å levere produktet, så er svaret gitt.

Skal vi lykkes med å øke produksjonen må det settes inn tiltak som stimulerer til flere kalver, både i mjølkepro-

duksjon og i ammekuproduksjon. Spesielt har mjølkeproduksjonen stor fleksibilitet med antall kalver per årsku. Geno foreslår å stimulere grunnlaget for økt kjøttproduksjon gjennom et tilskudd per fødte kalv. Vi mener dette kan bidra til flere fødte kalver. Knyttet tilskuddet opp til at kalven skal være registrert i husdyrregisteret, kan dette samtidig bidra til å øke kvaliteten på dataene i husdyrregisteret og stimulere til raskere rapportering av data. Slik kan telledatoene erstattes av registreringene i husdyrregisteret som grunnlag for utbetaling av produksjonstillegg. Kan telledatoene gå over i historien er det også et positivt bidrag til å markedsorientere produksjonen. Geno kommer til å arbeide for at forslaget får støtte i årets forhandlinger.

Temaet som har overskygget de fleste landbrukspolitiske spørsmål i det siste er naturlig nok WTO-forhandlingene. Fra sidelinja er det krevende å forholde seg til et framtidig, og foreløpig ukjent, for-

handlingsresultat. At WTO-avtalen medfører endringer er sikkert, men uansett framtidige internasjonale avtaler, blir det rom for en nasjonal landbrukspolitikk. Landbruket må vinne på den politiske arenaen og ha gode produkter i markedet, og her har landbruket allerede en god posisjon som vi må anstrenge oss for å beholde.

Som på de fleste andre områder har vi innen landbruket også ekstremister. På den ene siden har vi noen som velger å legge seg helt i ytterkant i forhold til det som regelverk og norske holdninger aksepterer, og forskjellen mellom norsk husdyrhold og et industrialisert landbruk kan viskes ut. Som den andre ytterlighet finner vi de som oppfattes å være imot enhver fornyelse, modernisering og endring. Noen av disse setter likhetstegn mellom lav mekanisering, tungt fysisk arbeid og høy kvalitet. Disse er lite opptatt av pris og bidrar til å skape et inntrykk av ei næring i stagnasjon, eller som ønsker seg tilbake til svundne

tider. Skulle den siste gruppa få bestemme utviklingshastigheten tror jeg det blir tungt å få yngre generasjoner inn i næringa. Jeg tror en riktig tilpassning ligger mellom disse ytterpunktene. Ja til en gradvis strukturendring, der etikk og kvalitetsproduksjon videreutvikles. Hvis dette tas gradvis, kan vi få en utvikling uten at kapitalkostnadene gir for stor sårbarhet. Vi må sikre politisk legitimitet gjennom at landbruket fortsetter å fylle funksjoner ut over matproduksjon, og vi må være stolte av denne rollen. Vi må fortsette å videreutvikle en rasjonell industri med sterke merkevarer. I tillegg må vi forsterke næringa sine naturlige konkurransefortrinn innen dyrehelse, kvalitet og det faktum at vi har en fordel gjennom å forsyne det norske markedet med kortreist mat. Slik kan næringa forsterke sin posisjon framover. Sannsynligvis er det ikke lenge før den økonomiske veksten i India og Kina påvirker verdensmarkedsprisene for mat. Når det skjer, kan mange av dagens «sannheter» komme i et nytt lys.

Alle spennende næringer opplever endringspress. Basert på dagens politiske situasjon og på de langsiktige globale utfordringene i forhold til matvareproduksjon, har jeg tillit til at framtidige rammevilkår gir utviklingsmuligheter for de som vil satse i næringa framover. ■

HVORFOR?

– og hva kan vi gjøre for unngå dette

Det er tre faktorer man kan si at et storfe må ha fra menneskets side for å kunne forholde seg til oss. Det første er *tillit*. Det kan vi oppnå ved å søke kontakt med kalven så tidlig som mulig. Dess yngre en kalv er, dess lettere er den å prege. Vær oppe i kalvebingen eller kalvegjømmet og klapp og stell med kalven. La den lukte på deg, og bøy deg ned slik at du ikke virker stor og ruvende. Det er viktig at du bøyer deg ned og får hodet ditt på nivå med kalvens hode. La kalven oppsøke deg første gangen ved å bøye deg ned og strekk ut hånda.

Forutsigbarhet

Det andre er *forutsigbarhet*. Det er viktig for et storfe at stell og foring utføres konsekvent og rutinepreget. Gjør ting i samme rekkefølge under stellet. Prøv å bruke samme stemmenivå uansett hva som skjer. Hvis du har rutiner på for eksempel å veie dyrene, så gjør dette første gangen da de er relativt små. Dette gjør de neste veiingene lettere, da dyrene har prøvd det før. Det er også viktig at flytting av dyr foregår mest mulig uten svinger og andre hindringer i eventuelle drivganger. Tenk også på lysåpninger. Det er mye lettere å drive dyr mot lyse enn mot mørke åpninger.

Kontrollerbarhet

Det tredje er *kontrollerbarhet*. Dyrene må føle seg trygge i det miljøet de går i. De må ha en følelse av at de kan komme unna farer. Det kan være oss mennesker, men det kan også være andre storfe, som står over dem i rang. I løsdrift kommer dette tydelig fram. Det finnes etter min mening ingen dårligere løsning enn en firkantet spaltebinge. Her er det ingen fluktmuligheter. Her er det kun en metode som kan hjelpe

■ Kontaktsøkende kalv. Foto: Grethe Ringdal, Fagsenteret for kjøtt

et storfe til å få vekk en fare og det er angrep. Derfor gir dette en lav trivselsfaktor for storfeet. Hvis en slik bingedelvis deles i to, med for eksempel ei grind med vandrepåpning på begge sider, bedrer miljøet seg. Da føler dyret at det kan komme unna farer.

De nyere fjøsene er ofte oppdelt slik med eteareal og liggeareal. Og i slike fjøs er det ofte slik at en kan bevege seg inn blant dyrene uten at de lar seg affisere. Også blant okser, men da bør de være vant til det fra de er små. Dess mer plass det er per dyr i et slikt område, dess tryggere føler de seg. Oppstallingsforhold har utrolig mye å si for hvordan dyret oppfattes lynnemessig. Sørg for at dine fjøs er slik utformet at

dette kravet oppfylles. Det har sterk innvirkning på dyrenes oppførsel og trivsel, og dermed tilvekst.

Frykt og stress hos storfe

Det skjer når dyret opplever en ny eller ukjent situasjon. Da velger dyret en strategi. Mange dyr velger det vi kan kalle en aktiv strategi. De flykter eller prøver å flykte. Noen få velger å angripe.

Men en del dyr velger en passiv strategi. De blir ubevegelige, og stiller seg opp med stive bein og lar seg vanskelig rikke. Mange blir defensive, altså de gjør stort sett som du vil. Slike dyr som velger en passiv strategi, er absolutt å foretrekke.

Det er også slik at hvis et dyr

Mange hevder at enkelte storferaser har et rykte på seg for å være sky og uhåndterlige. Noen kan være aggressive også. Er det slik, eller er det stellet og rutinene i besetningen de står i, som er årsaken? Ofte er det nok en kombinasjon. Hvorfor er det slik, og hva kan vi gjøre for å unngå dette?

■ **Ku som har alle tegn på årvåkenhet.**
Foto: Grethe Ringdal, Fagsenteret for kjøtt

Tips for riktig håndtering av dyr

- Få kontakt ved å bøye deg ned, la dyret oppsøke deg, strekk ut hånda og la det lukte på deg. Prøv deretter å klappe dyret hvis det godtar det.
- Ro ned oppgira dyr ved å klappe eller stryke det over ryggen, eller klø det på halerota.
- Ikke klapp et stresset dyr på hodet.
- Unngå å stirre på dyr du skal ha tak i – dette oppfattes som et trusselsignal. Prøv bevisst å blunke og unngå å se på dyret hele tiden.
- Går du innpå et dyr bak bogen vil det gå framover. Går du innpå et dyr foran bogen vil det gå unna deg.
- Å gå innpå et dyr rett bakfra eller i periferien av dyrets synsfelt fører ofte til at det sparker. Gi lyd fra deg slik at dyret er klar over at du kommer.
- Tegn på frykt: Hodet høgt hevet, ørene peker framover, vidåpne øyne og store pupiller.
- Hodet senket og mulen svakt stikkende fram: Dyret søker kontakt.
- Hodet senket og mulen stikkende mye fram: Dyret underkaster seg.
- Hodet høgt og mulen og øra fram: Dyret er oppvakt og oppmerksom på noe. Hvis hodet så senkes søker dyret unngøelse.
- Hodet senket, mulen trukket inn og pannebrasken fram: Trusselsignal – stor sannsynlighet for at dyret angriper.

lykkes med en strategi, gjentas ofte denne.

Aggressive dyr skal man i alle tilfeller luke ut. De er farlige for deg, og har de høy rang i flokken kan de påvirke andre dyr i samme retning. At dyr er aggressive kan det være flere årsaker til, som smerte, sykdom, sult eller utmattelse. Men det kan også være redsel. Det kan for okser være territorielt basert, at den skal forsvare en kuflokk. Aggresjon kan også ha sosiale aspekter, altså rangordning i flokken. Uansett er det meget uheldig.

Hva kan vi gjøre for å teste lynne?

Er du i tvil om et dyrs lynne, kan dette testes. Gjør aldri dette uten at det er flere personer til stede, og at du på forhånd har laget til en fluktnvei for deg.

Et dyr kan skilles ut av flokken, men likevel være i et område det er kjent i fra før. Du trenger dyret bort i et hjørne, slik at det ikke har noen fluktnvei annet enn imot deg. Gå rolig mot dyret. Hvis det her inntar en passiv strategi, altså blir ubevegelig, kan du nok stole på det. Ser du derimot tegn på angrep, så kom

deg vekk øyeblikkelig. Anse det også som ubrukelig til påsett og slakt det.

Avl på lynne

Å avle på denne egenskapen er vanskelig. Den har relativt lav arvbarehet og krever store avkomsgrupper. Dessuten blir vurderingen basert på et visuelt inntrykk. Oppstallingsforhold, som for eksempel bås, kan også skjule dyrets reelle adferd. Men på dyr som er avvikende på lynne, bør man velge okse som er sterkt positiv på lynne.

Ved kjøp av dyr bør man velge fra en besetning der dyrene har gått i et trygt miljø, og helst i et miljø som ikke er så ulikt det du har selv. Det gjelder særlig eldre dyr, som er vanskeligere å prege.

Har du dyr med avvikende eller uønsket adferd, så nøl ikke med å rangere ut slike. De gjør din arbeidsplass utrivelig, og påvirker de andre negativt. Et slikt dyr som leder i en flokk på beite, kan få store negative konsekvenser.

Raseforskjeller

Det er nok litt raseforskjeller på lynne, men dette er mer avhengig

av røkt, stell og graden av preging. Og ikke minst oppstallingsforhold.

Lederdyret i en gruppe har alt å si for flokkens oppførsel.

Jeg mener derimot ganske bestemt at det er noe forskjell i graden av flokkinstinkt på de forskjellige storferasene. Dess hardere flokkinstinkt en rase har, dess dårligere vil et slikt dyr fungere utenom flokken, altså når du skal skille det ut for å gjøre en eller annen ting med dyret. Raser med sterkt flokkinstinkt, er raser som Highland Cattle, Angus og Limousin. For de som har innslag av slike raser, er det ekstra viktig å prege dyrene i ung alder, slik at de har et godt og positivt forhold til mennesker.

En rase som Hereford, blir ofte omtalt for å være snill og godlynt. Det mener jeg er fordi dyr av denne rasen nesten konsekvent velger det vi tidligere her har omtalt som passiv strategi. De gir seg helt over og blir ubevegelige, når de opplever frykt. Og dyr som reagerer slik er jo å foretrekke.

Ei ku som har en nyfødt kalv skal man alltid ta store forholdsregler mot. Ei ku med stort morsinstinkt, gjør alt for å beskytte kalven sin. Jeg vil nok si at alle kjøttferaser har noe sterkere morsinstinkt enn NRF.

En konklusjon er at det er like store lynneporskjeller innen rase som det er mellom raser.

Det er miljøet rundt dyret og preginga av dyret som avgjør dets oppførsel. Legg derfor forholda til rette for at dyret skal føle seg trygt, men at du likevel skal kunne kontrollere det.

Dess større forutsetninger du som røkter har for å forstå hvorfor et storfe reagerer som det gjør, dess lettere er det å nå et mål om godt håndterbare dyr. ■

Fra testikkel til kalv

Elisabeth Kommisrud – utviklingssjef, Geno

Fra august 2005 har Geno eliteokser som har vært venteokser. Hvordan har overgangen til venteoksesystemet påvirket oksene våre, sædproduksjonsevnen og fruktbarheten?

■ «Fra kalv til eliteokse – fra testikkel til kalv» er tittelen på et prosjekt som skal starte i 2006 der vi skal ha fokus på oksene, deres sædproduksjon, sædkvalitet og fruktbarhet i det nye systemet. I løpet av noen år er flere ting som angår oksene forandret. Vi har fått én testingsstasjon i stedet for to og ny oppstalling med moderne løsdrift på testingsstasjonen. Videre har vi fått én seminastasjon der ungene er litt yngre enn tidligere og der de produserer sæd kun i en kort periode før de blir venteokser. Venteoksene går i moderne løsdrift sammen med andre okser i en periode på omtrent fire år. I denne perioden foregår det ikke sæduttak. De av oksene som blir eliteokser er altså betydelig eldre i den perioden de skal produsere mest sæd i det nye systemet kontra det gamle.

Overvåking av trender

I prosjektet vil vi se på all informasjon om oksenes sædproduksjon, sædkvalitet og fruktbarhet. Data fra okser i det gamle systemet vil bli sammenlignet med opplysninger fra oksene i det nye systemet etter hvert som disse opplysningene kommer. På denne måten vil vi se på utviklingen over tid i relasjon til de forandringer som er foretatt. Samtidig vil verktøy for overvåking tilpasses framtidig bruk. Det vil bli spesiell fokus på sædproduksjonska-

■ Erfaringen med «gamle» eliteokser som sædprodusenter er bra. Antall spermier per uttak har økt, noe som gir flere sæddoser og mer effektiv produksjon. Foto: Rasmus Lang-Ree

pasitet og sædproduksjonsparametre relatert til kvalitet på sæden.

Hva er utfordringene?

Geno har ikke hatt erfaring med sædproduksjon på eldre okser. Hvordan ville det være å få dem til å ri, og hvordan ville sæden og mengde sæd være? Erfaringer fra utlandet er at okser har god sædproduksjon fram til de er minst ti år. Våre erfaringer så langt er gode. De fleste oksene er enkle å få til å ri, og sædhøstingen går greit. Noen få må ha litt spesialbehandling i form av tid og tålmodighet. Når det gjelder sædproduksjonen har eliteoksene som har vært venteokser et betydelig økt antall spermier per uttak, noe som gir flere inse-

minasjonsdoser og mer effektiv produksjon. Kvalitetsmessig ser det lovende ut. Få sæduttak har blitt kassert, og kvaliteten vurdert i mikroskopet er svært bra både før og etter kryokonservering (frysing). Vi trenger imidlertid noe mer tid for å få sikrere opplysninger, også inkludert fruktbarhet i felt.

Effektiv sædproduksjon med kvalitet

Venteoksesystemet gir Geno sine medlemmer store muligheter. Oksene kan produsere mer sæd, noe som gjør at vi kan satse på eksport i langt større grad. Interessen fra utlandet er gledelig stor, noe den norske storfebonden kan være stolt av! For produksjonsavdelingen i Geno betyr

dette også krav til effektivitet. Både det norske og det utenlandske markedet skal betjenes så raskt som mulig.

I prosjektet vil vi ha fokus på oksene som individ, og hvordan sæden til den enkelte okse skal behandles. Det vil variere hvordan sæden til enkeltokser kan fortynnes. Produksjonen skal være effektiv, men vi skal samtidig ivareta og forbedre fruktbarheten ute hos brukerne. Muligheten for å etablere andre kryokonservingsmetoder for å ivareta spermien enda bedre skal inkluderes i forsøket. Videre vil vi se på kvaliteten på arvestoffet (DNA) i spermien. Dette har ikke noe med genetisk kvalitet å gjøre, men teknisk kvalitet på sæden. NRF-oksene har god DNA-kvalitet i forhold til det vi ser i litteraturen fra andre raser. Denne kvaliteten må vi beholde, og den skal utredes ytterligere i dette prosjektet.

Fortrinn gjennom resultater

NRF-kua og NRF-oksen har fortrinn gjennom avlen som er foretatt, spesielt for fruktbarhet og helse. NRF-oksene har også fortrinn ved den gode sædkvaliteten de har fått gjennom mer enn 30 års systematisk utsjalling av individer som ikke har vært egnet. I dette prosjektet ønsker vi å bidra til at dette fortrinnet skal ivaretas og forbedres, slik at NRF-oksene også etterspørres for sin gode sædkvalitet. ■

LITT EKSTRA

– lønnsomt på sikt

Rasmus Lang-Ree – tekst og foto

Ole Kristian Skallerud forteller at planen først var å bygge om gamlefjøset på Smedstad til løsdrift, men det viste seg vanskelig å få prisoverslag på dette. Tanken om å bygge nytt ble modnet. Kostnadsoverslaget for nytt fjøs med 74 liggebåser pluss 21 liggebåser i kvige-/sinksuavdeling, DeLaval melke-robot og mellombygg mot gamlefjøset havnet på 6,2 millioner kroner. Dette var også fasiten da fjøset ble tatt i bruk i oktober i 2004. Planleggingsfasen gikk over tre til fire år. Planlegger Trond Vestad i Landbruksbygg var med i hele perioden. Han fikk noen føringer men ellers frie tøyler.

– Vi ville ha robotmelking med styrt kutrafikk og fire liggebåserrekker, sier Ole Kristian om de viktigste føringene som ble gitt.

Ikke minimumsløsninger

Konstruksjonen er i stål med isolerte plater i vegger og tak (sandwich), og byggingen ble satt bort. Montering av innredning, snekring i birom og rørleggerarbeid er gjort i egen regi. Ole Kristian er skeptisk til å shoppe fra for mange leverandører og framhever fordelene ved å holde seg til en pris og en aktør som står for alt. Siden dyra ikke skal bevege seg mot yttervegger var ikke Ole Kristian skeptisk til stål som materiale.

Ventilasjonen er innslippsventiler i vegger og regulerbar åpning i mønet. Hele ventilasjonen styres av en datahjerne. Med isolerte vegger og tak skal temperaturen ikke falle under seks til sju varmegrader selv i kuldeperioder.

Støpearbeid ble inkludert i entreprisen, og Ole Kristian advarer mot egeninnsats her. Kvaliteten på betongarbeidet er avgjørende for renhold og trivsel for både folk og dyr.

Ole Kristian Skallerud advarer mot å gå på akkord med hensynet til kvalitet og rasjonelle rutiner når nytt fjøs skal bygges.

■ Ole Kristian Skallerud mener at etablering av samdrifter er nødvendig for å berge melkeproduksjonen.

Romslig

I planløsningen er det lagt inn romslig plass både foran robot og ved enden av liggebåserrekke (mot sinksuavdelingen). Nærmere fire meter fra robot til liggebåser mener Ole Kristian er nødvendig og vil ikke anbefale å kutte ned på dette arealet. Liggebåsene er 1,20 ganger 1,80 meter og kyrne har veldig god plass til hodebevegelsen ved legging/reising. Mot yttervegg er det en gang mellom båserrekke og vegg som gjør at kua har godt rom for å strekke hodet fram når hun skal legge eller reise seg. Det er da også tydelig at båseplassene mot yttervegg er like populære som de andre liggebåsene.

En viktig detalj for dyras ve og vel er at alle betongkanter er avrundet. Dette var faktisk ikke noe som Ole Kristian hadde tenkt på, men

for de som sto for betongarbeidet var dette selvsagt.

Litt dyrere

Båsskinner på eteplassen er en uvant løsning, men i Smedstad Vestby Samdrift har de bare positive erfaringer med dette. Fordelene er i første rekke at en unngår mobbing ved førbrettet og at det er enklere å holde føringssplasset ren. Rent og tørt underlag ved førbrettet er igjen en fordel for klauvhelsen.

– Noen av løsningene vi har valgt har økt investeringen, men jeg tror dette er lønnsomt på sikt, sier Ole Kristian Skallerud. – Jeg tror enkelte er så opptatt av å spare penger når de bygger at de ender opp med løsninger som gir mer arbeid. Tallefjøs er billigere å bygge, men arbeidskrevende å drifte.

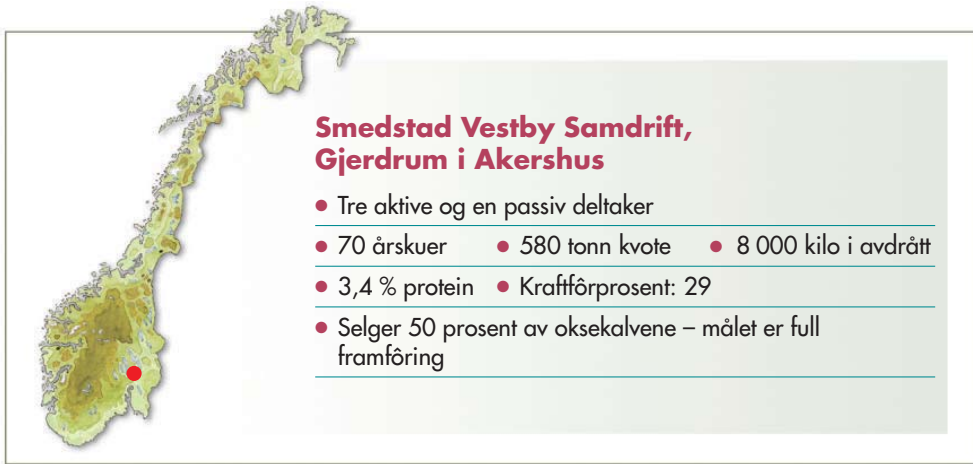
Styrt kutrafikk er et annet eksempel som gir mindre arbeid. Ole Kristian er overbevist om at fri kutrafikk gjør at flere kyr må jages inn i roboten for å melkes.

Innflyttingen i nyfjøset førte ikke med seg klauvproblemer. Faktisk har klauvhelsen være bedre i nyfjøset enn i gamlefjøset. Så fort de merker antydning til klauvproblemer på ei ku settes den på bås i gamlefjøset til symptomene er over.

Bedre grovfôr

I gamlefjøset lå avdrått på 8700 kilo og Ole Kristian sier at målet er å få avdrått opp på 8500, og da vil forbedret grovfôrkvalitet være et viktig tiltak. I tillegg til silo føres det med poter, gulrot og mask.

Ole Kristian har planene klare for forbedringer på grovfôrområdet.

Smedstad Vestby Samdrift, Gjerdrum i Akershus

- Tre aktive og en passiv deltaker
- 70 årskuer • 580 tonn kvote • 8 000 kilo i avdrått
- 3,4 % protein • Kraftfôrprosent: 29
- Selger 50 prosent av oksekalvene – målet er full framføring

■ Kyr skal ete, hvile eller melkes eller være på vei mellom disse aktivitetene. Her er det ikke mange kyr som står og henger og det er en god indikator høyt velferdsnivå.

■ De som har støpt skrapearealet må få karakteren godkjent!

■ Avrunding av alle betongkanter er en viktig detalj for dyrevelferden.

Han ønsker å komme bort fra rundballer og planlegger å bygge to plansiloer til sommeren.

– Det blir bedre gjæring og kvalitet på fôret når graset finsnittes, sier Ole Kristian. Rundballene har lett for å få for høy tørrstoffprosenten kvaliteten varierer for mye. Plansiloer vil også passe bedre inn i systemet vårt.

Han slår seg heller ikke til ro med standard frøblandinger og vil teste ut lucerne i enga.

Hittil er fôret kjørt ut med minilaster, men Ole Kristian synes ikke dette har vært noen god løsning. Det tar mye tid og det er vanskelig å få lagt ut fôret jamnt når det er eteplasser bare på ene sida.

Ole Kristians anbefalinger ved nybygg:

- God plass foran robot og ved enden av liggebåsrekke
- Rund av alle betongkanter og hjørner
- Sørg for god plass til kuas hodebevegelse – spesielt ved båsrekke mot yttervegg
- Lag båsene store nok
- Støping er for profesjonelle!
- Plant skrapeareal med rutemønster en forutsetning for godt renhold
- Hydrauliske skraper som kan gå kontinuerlig og i tillegg manuell pynting med møkkskraper fire ganger om dagen
- Mannehull gir lettere adgang til løsdriftarealet
- Nivåforskjell liggebås og areal foran robot
- Kraner slik at enkeltpunkt i vannsystemet kan stenges separat
- Førbaser gir ro ved førbrettet
- Beiter nær fjøset for å få til kombinasjonen robot – melking
- Varmen fra melkekjølingen kan utnyttes til romoppvarming
- Kalveavdeling adskilt fra løsdrift
- Kvigene må få to til tre ukers tid sammen med melkekyrne før de kalver

Robot ingen hindring for beiting

I Smedstad Vestby Samdrift har de positive erfaringer med kombinasjonen beiting og robotmelking, men noen tilpasninger har vært nødvendig. Kyrne har kun tilgang til vann i fjøset og dette vil være en viktig motivasjonsfaktor for å gå inn og bli melket. Men mot slutten av beitesesongen var det så mye dugg i graset på kvelden at noen kyr var ute hele natta. De begynte derfor å jage inn alle kyrne om kvelden. Enveispport ut gjør at kyrne må innom roboten før de kommer ut på beite igjen. Ole Kristian Skallerud mener at beiter nære fjøset er en forutsetning for å få et beiteopplegg til å fungere. Han mener derfor at det er viktig å planlegge for dette når nytt fjøs med robot skal bygges.

Kyrne har tilgang til et beite på 100 dekar som beites i skifter. Etter hver beiteperiode pusses beitet ned.

Ida M. Berg Hauge

– Daglig leder i Melk.no,
Opplysningskontoret for
Meieriprodukter

Laktoseintoleranse

ikke så utbredt som man tror

■ Det er en del som hevder at de ikke tåler melk, men mange vet ikke helt hva det er de ikke tåler. Her er det viktig å skille på *melkeallergi* og *laktoseintoleranse*. De som har melkeallergi reagerer på proteinet i melken, og de må holde seg helt unna melkeprodukter.

Når det gjelder laktoseintoleranse så er dette en tarm-sykdom som skyldes mangel eller underskudd på fordøyelsesenzymet laktase i tarmen. I Norge har om lag to til fem prosent av befolkningen laktoseintoleranse, mens kun en av tusen nordmenn har melkeallergi.

Hvor finner man laktose?

Laktose er en sukkerart som finnes i melk og melkeprodukter, og som gir melk en søtlig smak. All mat som er laget av eller med melk kan inneholde laktose, men mengden vil variere fra produkt til produkt. Alle stoffer med E-nummer (tilsetningsstoffer) er laktosefrie. Ulike begreper på ingredienslisten på matvarer gir informasjon om hvorvidt maten inneholder laktose. De vanligste av disse er: melk, laktose, smør, tørrmelk, skummet tørrmelkspulver, fløte, rømme og myse.

Hvordan oppdager man symptomene?

De som har laktoseintoleranse vil oppdage dette i form av at de kan føle seg oppblåste, får

For personer med laktoseintoleranse er faste hvitoster et godt alternativ for å få dekket kalsiumbehovet.

Foto: TINEs Mediebank

gassdannelser, magesmerter, diaré eller annet ubehag. Hvor stort ubehag man har varierer fra person til person.

Mennesker med laktoseintoleranse har altså for lite av fordøyelsesenzymet laktase i tarmen. Laktase er et enzym som spalter melkesukker (laktose) i to deler, sukkerartene glukose og galaktose. Denne spaltingen må til for at sukkerartene skal kunne suges opp i tarmen.

Laktasemangel fører til en redusert spalting av laktose. I stedet for at laktosen brytes ned og tas opp i tarmen, vil den gå ufordøyet videre til tykktarmen. Det er umulig å ta opp laktose i tykktarmen, og laktose i tykktarmen fører til irritasjon og diaré. Bakterier i tykktarmen bryter ned laktosen til hydrogen, korte fettsyrer, metan og karbondi-

oksid. Dette fører til de ulike symptomene på ubehag.

Hva kan man spise og drikke når man har laktoseintoleranse?

Noen personer med laktoseintoleranse kan tåle en del laktoseholdig mat og drikke. De fleste tåler litt laktose og kan derfor bruke laktoseredusert isteden for helt laktosefri kost.

I perioden rett etter at laktoseintoleransen er diagnostisert, bør all laktoseholdig mat og drikke utelates. Etter hvert som symptomene forsvinner, kan man gradvis prøve å finne ut hvor mye laktose som tolereres uten å få ubehag. Studier viser at en jevn tilførsel av små mengder laktose faktisk kan opprettholde en noenlunde god toleranse for laktose.

De fleste voksne og barn med laktoseintoleranse tåler to til fem gram laktose i ett måltid, men mange tåler betydelig mer. To til fem gram laktose i et måltid tilsvarer det man får fra ett glass melk, en desiliter melk på frokostblandingen, en desiliter yoghurt (naturell eller med frukt), en desiliter surmelk, eller åtte gram brunost. Når det gjelder brunost, tilsvarer ikke denne mengden ost til en brødskeive en gang. Gulost derimot er så å si fri for laktose og kan med fordel benyttes fritt av personer med laktoseintoleranse. Det finnes også enzymtabletter å få kjøpt på apoteket som kan være greie å bruke i spesielle anledninger, for eksempel hvis man skal i selskap eller har særlig lyst på is eller andre laktoserike matvarer.

Faste hvite oster er laktosefrie

Melk og meieriprodukter er den største kilden til kalsium i kosten. Uten melk og melkeprodukter kan kalsiuminntaket fort bli for lavt. Men fordi alle faste hvite oster er laktosefrie, kan disse utgjøre hovedkilden til kalsium i kosten. Velger man oster med lavere fettprosent får man i seg mindre fett, men fortsatt mange viktige næringsstoffer. For de som tåler litt laktose, finnes det laktoseredusert lettmeik som inneholder like mye kalsium som annen melk. Små barn med laktoseintoleranse får fullgod melkeerstatning på resept.

Teknikk og taktikk

På Auglend gård i Rogaland er det meste av gårdsdriften automatisert. Geirmund Øglend er fornøyd med ombyggingen, og han føler at han har fått mye bedre tid til å stelle med dyrene.

Joakim N. Reigstad – tekst og foto

Sandnes kommune, riktignok en drøy mil fra selve byen, ligger Auglend gård. Her er det Geirmund Øglend som er sjef. Etter nybyggingen for halvannet år siden er fjøset et typisk eksempel på hvordan bondens hverdag kan gjøres ganske mye lettere.

– Før det ble krav om løsdrift vurderte jeg et mye mindre påbygg, men etter de nye forskriftene kom, begynte jeg å se meg litt rundt og forhøre meg om forskjellige planløsninger. Han ser seg rundt i fjøset. Like ved inngangen er det plassert en moderne melkerobot, langs østveggen kommer det en føringsmaskin syv ganger om dagen.

– Nesten alt inne i fjøset er automatisk ja, forteller Øglend og ser seg rundt. – Det er nok ikke så veldig vanlig å bygge slik her i dette området. Han ler forsiktig.

Modifisert liggebås

Med bestemte skritt guider han gjennom gården. Liggebåsene er en viktig del av utbyggingen. Han har 63 stykker av dem. Da det nye fjøset ble oppført hadde bonden ett klart og tydelig uttalt ønske.

– Jeg ville ha en gang rundt hele fjøset, slik at det var mulig å komme tett på alle dyrene, forteller han og viser at liggebåsene har blitt 30 centimeter kortere enn det som gjerne er vanlig, samtidig som han har satt et rør i gulvhøyde fremst, for å hindre at kyrne legger seg for langt frem, og får hodet utenfor liggebåsene. På den måten er det lett for Geirmund å bevege seg rundt i fjøset, noe han i følge ham selv, gjør ganske ofte.

Mer som en vaktmester

– Som bonde på et bruk der det meste er automatisk, er det klart at man gjerne blir mer som en vakt-

mester som må passe på at alt forløper som det skal. Men det gir meg jo mer tid til dyrene, og jeg synes det er åpenbart at de trives. De er rolige og legger seg der de skal. De 15 månedene siden innflyttingen i nyfjøset fant sted har ikke bydd på noen problemer for samdriftsfjøset Øglend driver med en nabo. Han har 50 årskyr, og en melkekvote på 350 000 liter. Størrelsen synes han er veldig grei å forholde seg til.

– Ja, etter at vi fikk melkeroboten, har vi faktisk litt reservekapasitet også, forteller den blide rogalendingen.

Ungdyr i gammelt bygg

Han har et gammelt fjøs, og et nybygg. I den gamle delen er det plass til ungdynene og kalvene. Det gamle fjøset skal også bygges om til løsdrift i løpet av sommeren. I den nye delen står, går og ligger kyrne rundt omkring i det romslige fjøset.

– De eldste dyrene trengte litt tid på å tilvenne seg nye forhold, forteller Geirmund, men legger fort til.

– Etter innkjøringsperioden er det tydelig at spesielt de eldre har blomstret opp. De fleste har hatt god progresjon, og grovfôropptaket er høyt.

Tenk på fremtiden

Den totale kostnaden på ombyggingen vil, når hele ombyggingen er ferdig, bli på 4 millioner kroner, i tillegg til 1 500 timer egeninnsats.

– Jeg var en etablert bruker før prosjektet ble igangsatt, og da det i tillegg ble samdrift, og besetningen plutselig gikk fra 35 til 50 kyr, så er jeg glad utbyggingen fikk et slikt format. Inntekten har gått noe ned som følge av investeringene. Han har mange tips til andre som planlegger ombygging.

– Å fikse opp gammelt kan bli dyrere enn å bygge nytt på sikt, tenk også på fremtiden, sier han bestemt og legger til.

– Men man må ha en viss produksjon for å forsvare et nybygg. Restaurering og utvidelse bør skje i perioder da økonomien tillater det.

Handler om management

Han er også nøye med å vektlegge viktigheten av planlegging.

– Man bør ikke la leverandørene bestemme alt. Velg enkle, tekniske løsninger der det er nødvendig, mener Geirmund. Arbeidet med utbyggingen tok omtrent et års tid, og Geirmund understreker også hvor viktig det er at man ikke overvurderer sin egen kapasitet på egeninnsats.

– Man vet heller ikke helt nøyaktig hva et byggeprosjekt koster før man er ferdig med det. Det meste handler om god management i forkant og underveis i prosessen. ■

■ Bonde Geirmund Øglend føler at han har mye bedre tid til å ta seg av dyrene etter at produksjonen ble mer automatisert.

Auglend samdrift ligger i Sandnes kommune i Rogaland

- 350 000 liter i årskvote
- 50 årskyr
- Ombygd fjøs for løsdrift for et drøyt år siden. Benytter melkerobot og annen automatikk for bedre effektivitet.

■ Auglend gård har plass til 50 årskyr i det ombygde fjøset. Nybygget ses til venstre i bildet.

■ Med nye liggebåser, tror bonde Geirmund Øglend at kuenes trivsel har blitt langt bedre. Roligere har de også blitt.

Vandreutstilling i Bokn og Tysvær

Åtte mjølkeprodusentar hadde meldt på i alt 19 kyr, fortel Sigrid Raugstad i en e-post til Buskap.

– Dommarane, Magne Økland og Svein Egil Skartveit, melder om mange fine dyr i begge kommunane, men trur at det må finnast mange fleir rundt om i på gardane. Neste gong det vert arrangert vandreutstilling oppfordrar dei fleire til å melde på «gromkyrne» sine. Ni kyr fekk 1.premie, sju kyr fekk 2.premie og tre kyr fekk 3.premie.

På bildet ser vi beste ku av alle, 636 Fjøspryd, hjå Berner Kallevik i Førdesfjorden.

Kua er fødd 28.12.01, far 6586, mor nummer 539, 9 poeng for kropp og bein og 4,5 poeng for jur.

Oppskrift på god melk

En spørreundersøkelse blant svenske melkeprodusenter viser at 43,9 prosent tror at melken får en bedre kvalitet hvis de klapper og snakker med kyrne. Australske undersøkelser har dokumentert at ytelsen kan øke med opptil fem prosent hvis kyrne behandles godt, men om kvaliteten også blir bedre sier ikke de undersøkelsene noe om.

Ellers framgår det at svenske melkeprodusenter mener fôr, hygiene og rutiner ved melking og at kyrne er friske er de viktigste faktorene for å levere melk av høy kvalitet.

Mejeriforeningen, Danmark
(www.mejeri.dk)

Nordby og A-K i robotsamarbeid

Nordby & Co og A-K maskiner l-mek kjeden tilbyr nå integrerte løsninger for melkerobot. Nordby har markedsført SAC Galaxy melkerobot på det norske markedet. Samarbeidet innebærer at Nordby vil ha ansvar for robotdelen, mens A-K vil ta seg av teknisk utstyr og innredning. Firmaene vil fortsatt være konkurrenter på konvensjonelt melkestyr.

Pressemelding

Ny kvigemåling en suksess

Erling Sehested – avlsforsker, Geno

Kvigemålingene er et avlstiltak for å bedre funksjonaliteten ved eksteriøre trekk hos NRF-koa. Målingene foretas av Tines produsentrådgivere på oppdrag fra Geno. Tiltaket har gjennomgått viktige reformer de siste åra. Fra høsten 2001 av ble de skjønnsmessig vurderte egenskapene bedømt på en ni-delt skala mot tre-delt tidligere. Hensikten med denne omleggingen var å få en mer nøyaktig registrering. Med tre-delt skala var det vanskelig å få med moderat avvikende former, og det var dermed en tendens til at alt for mange dyr ble karakterisert som gode/alminnelige. Etter fire års erfaring med ny skala er det nå tid for en evaluering.

Kvalitet av bedømmelsen

Tabell 1 viser en oversikt over de eksteriøre trekk som vurderes i kvigemålingene. De langt fleste egenskapene er skjønnsmessige vurderinger, mens noen er målte (centimeter og antall). Erfaringsmessig vil målte egenskaper være mer pålitelige enn skjønnsmessige vurderter. Dette begrunnes med størrelsen på arvegradene, noe som også tydelig går fram av tabellen. De målte egenskapene har gjennomgående høyere arvegrad enn de skjønnsmessige. Det er imidlertid ingen regel uten unntak. De skjønnsmessige vurderingene av kryssretning, speneplassering bak, spenelengde og spenetykkelse har alle relativt høye arvegrader. I den andre enden av skalaen har vi egenskaper som kryssform, vridde klauver og grovføropptak med lave arvegrader. Mange av de øvrige egenskapene har moderat/lave arvegrader.

Lave arvegrader er i seg selv ikke et uttrykk for at de skjønnsmessige bedømmelsene er dårlig utført. Om

egenskapen faktisk er lite arvelig vil selv ekspertbedømmelse gi lave arvegrader. For å vurdere kvaliteten av kvigemålingene bør derfor våre arvegrader sammenlignes med tilsvarende i andre land. En slik sammenligning viser at våre arvegrader gjennomgående er noe lave. Spesielt gjelder dette for jurfesteegenskapene. De lavere arvegradene tar vi imidlertid igjen ved å ha forholdsvis store avkomsgrupper. Med 130 døtre får vi en sikkerhet på 88 prosent når arvegraden er 10 prosent.

Ni-delt skala en suksess

Innføringen av ni-delt skala har definitivt vært en suksess. Arvegradene for skjønnsmessig bedømte egenskaper i tabell 1 er alle høyere enn de var da vi hadde tre-delt skala. Økningen er på mellom 20 og 25 prosent.

Om kvaliteten av bedømmelsene ser ut til å være rimelig god, betyr ikke dette at det ikke er rom for forbedringer. Et tiltak vil være å gi en mer nøyaktig rettleiding for bedømmelsen av de egenskapene der vi har noe for lave arvegrader. Ved

å studere hvordan poengfordelingene av de ulike bedømmelsene er kan vi også se et mønster. Det er en tendens til at karakteristikken «Alminnelig/Korrekt/God» (det vil si fem poeng) er overrepresentert. Ofte faller 50 prosent eller mer i denne beste kategori. Dette er en indikasjon på at heller ikke den ni-delte skalaen benyttes godt nok. Det burde her trolig oppfordres til å benytte poengene fire og seks noe mer, det vil si moderate avvik fra beste kategori.

Status for NRF-eksteriøret

Tabell 1 viser også gjennomsnittsverdier for de eksteriøre trekk. Hovedinntrykket er her at dommerne oppfatter at NRF har et godt eksteriør. Et mulig unntak er jurfeste framme og bak, jurbotn og andel traujur. Det har i den seinere tid blitt hevdet at spenene er noe korte hos NRF. Etter kvigemålingsresultatene å dømme er de «akkurat passe» (fem poeng i gjennomsnitt). Her kan det imidlertid være slik at dommerne med fem mener gjennomsnitt og ikke optimalt. ■

Ni-delt skala i kvigemålingene har uten tvil vært en suksess, og har ført til høyere arvegrader for de egenskapene som inngår.

■ **Ni-delt skala i kvigemålingene har ført til en mer nøyaktige registrering av eksteriøre egenskaper og høyere arvegrader.**
Foto: Rasmus Lang-Ree

Eksteriørbedømmelse i kvigemåling, gjennomsnitt og arvegrader.

Egenskap	Enhet	Forklaring			Gjennomsnitt	Arvegrad %
Brystomfang	cm				184,1	33,5
Krysshøgde	cm				134,1	37,0
Avstand spenespiss bås	cm				51,1	36,2
Speneavstand	cm				14,1	35,7
Ekstraspenner	Antall				0,3	19,2
Kryssretning	Skala 1–9	1: Vipp	5: Alminnelig	9: Hellende	5,3	18,6
Kryssform	Skala 1–9	1: Takforma	5: Alminnelig	9: Flatt	4,7	3,1
Hasevinkel	Skala 1–9	1: Krokhasa	5: Korrekt	9: Retthasa	4,8	10,9
Beinstilling bak	Skala 1–9	1: Kuhasa	5: Korrekt	9: Hjulbeint	4,6	6,7
Kodeledd bak	Skala 1–9	1: Mjuk	5: Korrekt	9: Steil	4,8	10,9
Spene plassering bak	Skala 1–9	1: Tettstilt	5: Korrekt	9: Vidstilt	4,3	25,1
Jurtype	Skala 1–9	1: Trau	5: Bolle	9: Sekk	4,4	6,7
Jurbalanse	Skala 1–9	1: Framtungt	5: God	9: Baktungt	5,1	7,3
Overgang jur spene	Skala 1–3	1: God	2: Dårlig	3: Dårlig	1,1	6,4
Jurfeste framme	Skala 1–9	1: Dårlig	5: Alminnelig godt	9: Svært godt	5,5	7,8
Jurfeste bak	Skala 1–9	1: Lågt og smalt	5: Alminnelig godt	9: Høgt og bredt	5,5	8,5
Jurbotn	Skala 1–9	1: Rund botn	5: Alminnelig godt	9: Tydelig spalta	6,4	7,7
Jurstørrelse	Skala 1–9	1: Lite		9: Stort	5,1	14,3
Spene lengde	Skala 1–9	1: Kort		9: Lang	5,0	26,4
Spenetykkelse	Skala 1–9	1: Tynn		9: Tjukk	5,0	18,4
Vridde klauver	Skala 1–9	1: Tydelig vridde		9: Ikke vridde	7,9	2,9
Grovfôropptak	Skala 1–9	1: Dårlig		9: God	6,3	3,2
Poeng for jur	Skala 1–5	1: Svært dårlig		5: Svært god	3,1	6,9
Poeng for kropp og bein	Skala 1–10	1: Svært dårlig		10: Svært god	6,8	7,4

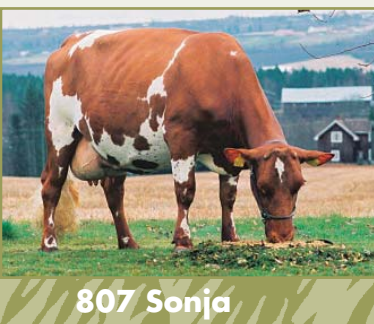
De høgstytende buskaper 2005

Her kommer oversikten over de høgstytende besetningene i 2005. Det er egne lister for besetninger med over og under 20 års-kyr, og vi har tatt med de 65 beste besetningene i hver gruppe.

Eier	Adresse	Antall årskyr	Kg mjølk	Fettprosent	Proteinprosent
Bård Lid	597 Ånneland	3,0	10446	3,39	3,20
Kjell-Erik Sørum	9050 Storsteinnes	9,7	10094	3,77	3,36
Kjell Grøntoft	5700 Voss	6,3	9935	3,96	3,26
Klara B. Kjelbergnes	7525 Flornes	16,9	9822	4,06	3,45
Halvor Skjulestad	3870 Fyresdal	14,9	9820	4,01	3,53
Kai Arne Eiklund	3739 Skien	5,9	9787	3,37	3,33
Oddlaug Birkeland	5583 Vikedal	7,5	9757	4,00	3,33
Lydia Røynestad	4480 Kvinesdal	3,8	9756	3,99	3,15
Inger Annlaug Eidem	6440 Elnesvågen	8,0	9748	4,68	3,42
Svein Pedersen	9146 Olderdalen	16,4	9724	4,22	3,29
Ole Morten Aanestad	4360 Varhaug	15,2	9723	3,95	3,35
Odd E. Gresset	6690 Aure	11,1	9722	4,26	3,25
Edmund B. Ludvigsen	9419 Sørvik	15,3	9717	5,08	3,22
Amo Samdrift Da	6826 Byrkjelo	11,6	9685	4,09	3,23
Halvard Oppervoll	9144 Samuelsberg	13,5	9639	3,47	3,21
Erling H. Midtbø	6900 Florø	12,6	9514	4,30	3,35
Kjelle videregående skole	1940 Bjørkelangen	11,0	9513	3,65	3,35
Oddvar Stangebye	3350 Prestfoss	16,5	9513	3,77	3,47
Terje Hjelle	8400 Sortland	11,9	9478	4,59	3,22
Brita Landa	5412 Stord	5,0	9460	4,11	3,31
Roar og Synnøve Waade	7629 Ytterøy	9,2	9450	4,12	3,46
Arnfinn Einarsmo	4520 Sør-Audnedal	12,8	9391	4,05	3,36
Randi Hokland	9475 Borkenes	16,4	9387	3,89	3,34
Paul Martin Sørgård	7176 Linesøya	16,6	9373	4,08	3,24
Per Lea	4312 Sandnes	17,4	9362	3,83	3,27
Karin Barstad	6174 Barstadvik	4,9	9361	4,57	3,29
Øyaset Samdrift Da	5700 Voss	18,7	9361	3,45	3,35
Henrik Lindgaard	2840 Reinsvoll	18,1	9344	3,95	3,38
Kjell Kristiansen	3560 Hemsedal	10,8	9339	3,87	3,3
Gunnar Yggeseth	2074 Eidsvoll Verk	17,7	9324	3,99	3,62
Annar Bjørkmo	8540 Ballangen	6,6	9322	4,27	3,46
Erik Olufsen	6690 Aure	11,5	9296	4,14	3,34
Leif Ove Sørby	3320 Vestfossen	18,8	9282	3,77	3,33
Kåre Stigsrud	3533 Tyristrand	13,6	9261	3,86	3,48
Ole Lillebostad	6457 Bolsøya	14,1	9253	4,13	3,40
Per Døvik	5576 Øvre Vats	9,3	9244	3,78	3,33
Kari Moe Nevland	2960 Røn	10,8	9244	3,93	3,36
Nils Tronstad	7120 Leksvik	17,8	9234	3,76	3,39
Lars Gausel	4308 Sandnes	8,5	9180	4,28	3,59
Nils-Gunnar Johansen	9321 Moen	11,7	9169	4,53	3,48
Yngve Stoltz	9475 Borkenes	19,1	9166	3,88	3,33
Olav Martin Bjørndal	4950 Risør	5,7	9146	4,18	3,19
Arne Henrik Solvang	8215 Valnesfjord	9,8	9117	3,76	3,39
John Arve Brevik	7318 Agdenes	12,4	9102	3,84	3,35

De høgstytende...

2005

807 Sonja

Bildet viser datter etter 5654 Olstad, nr. 807 Sonja.

Eier er Per Håkon Øverseth, 2846 Bøverbru.

Foto: Elly Geverink

Eier	Adresse	Antall årskyr	Kg mjølk	Fettprosent	Proteinprosent
Stig H. Johannessen	8484 Risøyhamn	15,6	9100	4,57	3,23
Bertel Fitje	6817 Naustdal	6,7	9093	4,18	3,35
Arvid og Ruth Gjerde	6315 Innfjorden	9,8	9066	5,36	3,19
Knut K. Fitje	6823 Sandane	5,2	9063	4,68	3,29
Anders Viljugrein	3560 Hemsedal	12,7	9056	3,96	3,37
Tone Kleveland	4534 Marnardal	9,8	9054	4,1	3,35
Mardal Samdrift Da	6823 Sandane	13,5	9051	4,77	3,35
Martin Graven	7120 Leksvik	16,2	9049	4,35	3,44
Kjell Arne og Inger Auestad	4050 Sola	17,7	9043	3,91	3,55
Trond Nordahl	9420 Lundenes	9,7	9042	4,09	3,28
Arnfinn Sandli	2560 Alvdal	9,8	9035	4,18	3,26
Trygve Veslestaul	3891 Høydalsmo	6,6	9031	3,99	3,45
Alf Andreassen	9042 Laksvatn	10,7	9027	3,88	3,37
Jan Ole Mellby	1747 Skjeberg	16,5	9024	4,1	3,58
Anne Karin Takseth	6142 Eidså	5,2	9013	4,55	3,39
Anders Nordmo og Marit Fagerhaug	7340 Oppdal	15,3	9013	3,96	3,25
Odd Arne Pettersen	7760 Snåsa	8,6	9012	4,26	3,74
Ragnar og Marit Lund	1923 Sørurn	10,2	9002	3,98	3,29
Sverre Klemetsdal	3408 Tranby	16,0	8976	3,78	3,48
Nils Erik Guttormsen	9845 Tana	15,2	8967	4,02	3,31

De høgstytende buskaper over 20 årskyr

Ole Skjørtorp	1890 Rakkestad	20,8	10565	3,93	3,50
Nornes Samdrift Da	4170 Sjernarøy	25,7	10335	4,34	3,44
Endre Joa	4050 Sola	21,9	10205	4,23	3,62
Gerd og Eivind Røyneberg	4052 Røyneberg	29,1	10035	3,75	3,51
Berner Kallevik	5563 Førresfjorden	21,3	9890	3,70	3,34
Kåre Thorset	3560 Hemsedal	27,2	9693	3,97	3,38
Brustad Samdrift Da	7629 Ytterøy	27,2	9647	4,09	3,37
Torjulvågen Samdrift Da	6629 Orjulvågen	24,4	9596	3,96	3,38
Terje Olav Jenssen	8813 Kopardal	22,2	9578	4,07	3,41
Gustav Thorsø Mohr	1634 Gamle Fredrikstad	48,1	9560	3,73	3,35
Hans Olav Myre	9336 Rundhaug	21,4	9483	3,76	3,30
Volhaugen Samdrift Da	7650 Verdal	35,2	9449	4,18	3,43
Skjerve Samdrift Da	7629 Ytterøy	35,6	9420	4,08	3,33
Åmøy Samdrift Da	4154 Austre Åmøy	24,9	9398	3,81	3,42
Jostein og Vebjørn Ness	7165 Oksvoll	21,4	9351	4,03	3,35
Erland Lima	3178 Våle	49,9	9312	3,99	3,51
Magnus Dyngeland	4050 Sola	39,9	9275	4,11	3,45
Øyvind Talberg	1746 Skjeberg	30,3	9236	3,90	3,47
Sindre og Margunn Årsvoll	4312 Sandnes	31,1	9200	4,47	3,51
Einar H. Øygarden	6873 Marifjøra	22,3	9169	4,04	3,28

De høgstytende...

2005

961 Martha

Bildet viser datter etter 5682 Metli, nr. 961 Martha.

Eier er Asbjørn Scheie, 4343 Orre
Foto: Elly Geverink

3125 Bliros

Bildet viser datter etter 5780 Salte, nr. 3125 Bliros.

Eier: Høyby og Børke Samdrift, 2380 Brumunddal.
Foto: Elly Geverink

Eier	Adresse	Antall årskyr	Kg mjølk	Fettprosent	Proteinprosent
Asbjørn Helland	7717 Steinkjer	36,3	9126	3,93	3,41
Torvholen Samdrift Da	4362 Vigrestad	25,0	9105	3,93	3,40
Toppenhaug Samdrift Da	3300 Hokksund	57,2	9104	4,13	3,39
Per P. og Anne Marie Jahr	2009 Nordby	28,1	9102	4,13	3,36
Saxe Frøshaug	1860 Trøgstad	31,0	9031	4,09	3,51
Eivind Davik	6294 Fjærtuft	21,6	9027	4,29	3,49
Helene og Bjørner Flittie	2666 Lora	23,7	9019	4,27	3,36
Knut Even Bjørklund	8146 Reipå	21,0	8965	4,04	3,54
John Haualand	4321 Sandnes	21,0	8911	4,73	3,27
Hæra Samdrift Da	1860 Trøgstad	40,3	8911	4,21	3,45
Lyssand Samdrift Da	5200 Os	25,8	8893	3,27	3,22
Odd Einar Fjærtuft	6294 Fjærtuft	26,2	8891	4,46	3,40
Gjertrud Svartve Osmundsen	5550 Sveio	25,0	8880	3,86	3,39
Erik Hørlück Berg	3340 Åmot	29,6	8872	4,12	3,33
Rune Lekven	5217 Hagavik	21,7	8863	3,96	3,27
Oddvar og Morten Sveta	4389 Vikeså	23,6	8856	3,49	3,29
Himo Samdrift Da	7863 Overhalla	27,4	8842	4,04	3,38
Håkon Tyssen	5728 Eidslandet	22,6	8841	3,75	3,27
Oddbjørn Eikeland	4536 Bjelland	26,2	8837	4,65	3,40
Sølv Sikveland	4340 Bryne	23,9	8819	4,28	3,43
Grindberg & Tranaas Samdrift	7800 Namsos	30,1	8816	4,06	3,48
Ole Kristoffer Algarheim	2056 Algarheim	21,9	8814	4,21	3,34
Arne Joa dy.	4050 Sola	30,2	8812	4,21	3,45
Erling og Hilde Clara Endsjø	1400 Ski	22,0	8797	4,00	3,42
Håkstad Fellesdrift	9360 Bardu	26,7	8795	4,23	3,38
Erik Larsen	1860 Trøgstad	43,9	8794	3,88	3,37
Sissel Tørud	2380 Brumunddal	30,3	8790	4,18	3,32
Ånestad Samdrift Da	4360 Varhaug	35,7	8789	3,97	3,28
Koppen og Slettevoll Samdrift	6133 Lauvstad	23,9	8784	3,76	3,25
Synnøve og Torbjørn Tranmæl	7224 Melhus	20,4	8781	4,20	3,32
Arvid og Svein Samdrift Da	4312 Sandnes	43,2	8757	3,80	3,40
Rise Samdrift	7345 Driva	23,8	8756	4,46	3,41
Trond Thoreid Da	1925 Blaker	29,2	8731	4,22	3,41
Haugen Samdrift Da	5574 Skjold	24,0	8710	3,72	3,31
Nykmark Samdrift Da	8360 Bøstad	45,7	8706	4,16	3,46
Geir Apeland	5570 Aksdal	22,6	8694	3,91	3,60
Høyen Tor og Ketil Ans	8370 Leknes	33,4	8670	3,97	3,44
Frigstad Samdrift Ans	4646 Finnsland	22,2	8646	3,82	3,35
Nossum Samdrift Da	7670 Inderøy	30,3	8632	4,47	3,34
Rune Hansen	8185 Vågaholmen	25,8	8629	3,23	3,45
Vollan Samdrift Da	8400 Sortland	29,1	8616	3,86	3,38
Grundnes Eide Samdrift Da	9321 Moen	20,2	8608	4,20	3,29
Jan Ove Arnø	5943 Austrheim	22,9	8597	4,03	3,23
Todnem Samdrift Da	4312 Sandnes	71,1	8593	3,76	3,33
Seto Samdrift Ans	2634 Fåvang	22,1	8573	3,73	3,38
Klækstad Samdrift Da	8015 Bodø	27,0	8573	4,09	3,34

Misdannede kalver

– tilfeldig eller arvelig?

Elisabeth Kommisrud – utviklingssjef, Geno

■ Misdannelser skal rapporteres på to måter. Når kalven meldes inn i Kukontrollen skal man svare *ja* eller *nei* til om kalven er misdannet. *Vet ikke* er et alternativ, men vil sjelden være aktuelt å bruke. Denne informasjonen sier oss hvor mange kalver som blir født med misdannelser, men sier ingenting om hva slags misdannelse det er snakk om. For å kunne overvåke eventuelle genetiske defekter hos seminoksene, må vi vite mer spesifikt hva slags misdannelse det er snakk om. Derfor skal alle misdannelser også rapporteres med beskrivelse av misdannelsen og opplysning om far og morfar. For de som er egenregistratorer kan dette gjøres elektronisk, og Geno får da automatisk en e-post med all informasjonen. Opplysningene blir kodet og lagt i en database som vi overvåker rutinemessig. For de som ikke er egenregistratorer kan de gule kortene som heter «Rapport om misdannet kalv» benyttes. Disse skal finnes i Helsepermen. Finnes de ikke der er det bare å ta kontakt med Geno, og vi sender kortene.

Overvåking av seminoksene

Det vil alltid fødes noen kalver som er misdannet. Som regel skyldes dette tilfeldigheter fra naturens side, eller at mora er påført miljøbelastninger under drektigheten som har vært skadelig for fosteret. Misdannelser kan dess-

Vi ønsker at oksene våre skal gi friske og velskapte avkom! Fra naturens side vil det, av ulike årsaker, alltid bli noen misdannelser.

Det er viktig å overvåke seminoksene slik at eventuelle genetiske defekter kan oppdages, og nødvendige tiltak innføres.

verre også være forårsaket av genetiske defekter hos mor eller far.

Innenfor NRF-rasen er det så langt ikke påvist bærere av alvorlige defekter. Dersom vi skulle oppdage okser med mistanke om genetiske defekter, eller disposisjoner for slike, ønsker vi å gjøre tiltak som raskt hindrer at genet spres i populasjonen. Slike tiltak kan være å stoppe bruk av all sæd etter oksen, eller det kan være å teste om oksekalven er bærer av genet før inntak til testingsstasjonen.

For å kunne overvåke seminoksene på en betryggende måte er vi avhengig av rapporter om flest mulig kalver som grunnlag.

I 2005 fikk Geno rapporter om 435 misdannelser på 365 kalver. Når man ser på oksene som er far til kalven er det rapportert 51 misdannelser med ukjent eller ikke oppgitt far. For øvrig er det rapportert misdannelser etter 159 okser som fordeler seg som følger: 136 NRF, 3 SLB, 3 SDM, 4 SRB, 1 RDM, 1 Sidet Trønderfe, 1 Telemark, 1 Vestlandsk raukølle, 1 Aberdeen Angus, 4 Charolais, 1 Hereford, 1 Simmental, 1 Limousin og 1 Jersey. De aller fleste oksene er far til en eller noen få kalver med misdannelser.

Når vi ser på kategori av misdannelser er det rapportert 43 ulike typer. De mest rapporterte misdannelsene er

uregelmessigheter i kjeven, misdannelser i beina, halemangel, navlebrokk og misdannelser knyttet til nervesystemet.

Det er ingen tendens til at enkeltokser gir mange tilfelle av misdannede kalver, og det er heller ingen tendens til at det er enkelte misdannelser som opptrer svært hyppig.

Rapporter via Ku-kontrollen

Via Kukontrollen ble det rapportert at 834 kalver (0,27 prosent) født i 2004 hadde en eller annen type misdannelse. Tallene for 2005 er ikke helt klare, men antas å være i samme størrelsesorden. Dette tallet gir et ganske reelt bilde av hvor mange kalver som faktisk blir født med misdannelser, men det sier ingen ting om hvilken type misdannelse det dreier seg om. Geno har fått melding om 365 av disse kalvene, og hvilken type misdannelse de har. Med andre ord mangler vi opplysninger om cirka 500 kalver med misdannelser. Vi ønsker å identifisere en større andel av kalvene som fødes med misdannelser, for å kunne ha en enda tryggere overvåking av oksene våre.

Herved oppfordres alle til å rapportere om samtlige misdannende kalver. Dersom kalven er misdannet er det viktig at det rapporteres om hvordan misdannelsen ser ut, i tillegg til at den blir registrert som misdannet i Kukontrollen. ■

■ NRF-kalvene er generelt svært friske og livskraftige. Skal vi sikre dette i framtida er overvåking av misdannelser viktig. Foto: Solveig Goplen

En ekstra kilo kraftfôr

Hvor mye mjølk får vi igjen?

I denne artikkelen vil jeg komme med noen betraktninger over hvilke fôringsmessige forhold som påvirker responsen i mjølk når vi øker kraftfôrmengden, og hva vi kan gjøre for å oppnå et høyest mulig mjølkutbytte per FEm ekstra kraftfôr.

To viktige forhold

Det er spesielt to forhold det er viktig å være klar over når vi skal vurdere effekten av kraftfôrmengde på responsen i mjølk. Det første er at økt energiforsyning i forhold til kuas behov ikke gir en konstant økning i mjølkeytelse, men følger en funksjon med avtagende utbytteøkning (mjølkeytelse). Det andre forholdet er samspillet mellom grovfôr og kraftfôr, og den generelle regelen er at ekstra kraftfôr virker hemmende på grovfôropp-taket gjennom det vi kaller utbytteeffekten (substitusjonseffekten).

Store forskjeller

Det er først og fremst fôropp-taket og derigjennom energiforsyninga som styrer responsen i mjølkeproduksjonen. Deretter kommer hvordan vi balanserer fôrresasjonen med hensyn på protein (AAT og PBV), karbohydratenes virkning på vom-miljøet, fett og mineraler. I praksis betyr at ved en gitt grovfôr-kvalitet er det først og fremst gjennom økt kraftfôrmengde vi kan øke det totale fôropp-taket og mjølkeytelsen. Det teoretiske utbyttet ved å øke kraftfôrmengden med en FEm er 2,2 kilo energikorrigert mjølk (EKM). Ser vi imidlertid på hva som er oppnådd i fôringsforsøk varierer denne fra 0,25 – 2,1 kilo EKM. Hva er så årsaken til den store variasjonen? Det kan i hovedsak forklares ut fra følgende forhold:

1. Den marginale energiforsyninga

avtar gradvis med økt kraftfôrmengde, fordi grovfôropp-taket reduseres og fordi fôrresasjonens reelle energiverdi går ned. Det siste skyldes at fôrets oppholdstid i vomma går ned med økt fôropp-tak, og at en høyere andel lettfordøyelige karbohydrater i fôrresasjonen virker negativt på vomfordøyelsen av NDF (fiber) og dermed reduserer grovfôrets energiverdi.

- Når kua nærmer seg sitt potensial for mjølkeytelse vil hun styre en økt andel av den ekstra energien, som hun får gjennom økt kraftfôrmengde, til lagring som fett på kroppen isteden for til mjølkeproduksjon. Denne effekten som vi har lett for å tillegge som en negativ effekt av økt kraftfôrmengde, skyldes egentlig at vi ikke er gode nok til å tilpasse fôringa til det som er kuas reelle energibehov til mjølkeproduksjon.
- En høy andel lettfordøyelige karbohydrater (stivelse + sukker) i fôrresasjonen vil gi ei vomgjæring og en hormonell regulering som

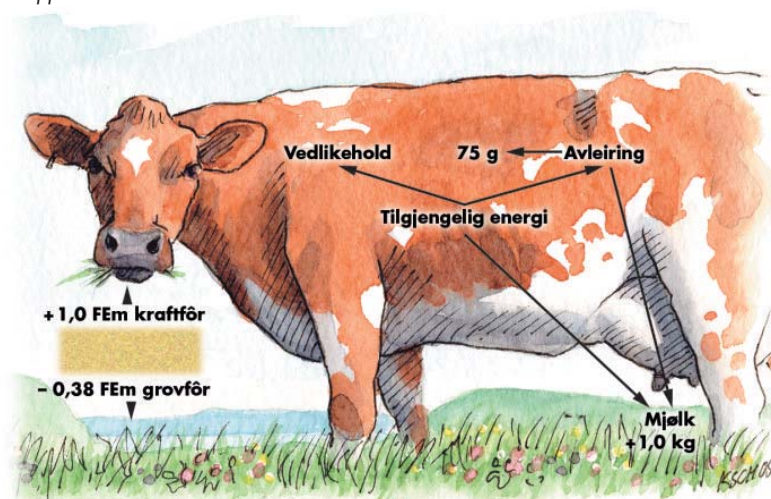
kanaliserer en større andel av næringsstoffene mot fettdepo-tene enn til juret, selv i en situa-sjon når kua har behov for ekstra energi. Denne effekten kan vi redusere ved balansere fôrresasjonens sammensetting på en riktig måte.

I tillegg til faktorene nevnt ovenfor har det vist seg at forhold som rase, laktasjonsstadium, kyrnes hold og proteinstatus har betydning for den mjølkeresponsen vi får med ekstra energiforsyning, ikke nødvendigvis som en effekt av ekstra kraftfôrmengde.

Lite energi gir lite melk

Hva viser så norske forsøk når vi ser på marginalresponsen i EKM av økt kraftfôrmengde? Sammenhengen er illustrert i Figur 1 og viser at når vi øker kraftfôret med 1 FEm går grovfôropp-taket ned med 0,38 FEm, responsen i mjølk er 1,0 kilo EKM. I tillegg vil kyrne legge på seg 75 gram. Disse tallene er basert på 103 fôrresasjoner fra forsøk gjennomført i midtlaktasjonen.

Figur 1. Effekt av 1 FEm ekstra kraftfôr på grovfôropp-tak, mjølkeytelse og avleiring på kroppen.

I den siste tiden har det pågått en diskusjon omkring de fôringsmessige, driftsmessige og økonomiske forholdene det må tas hensyn til ved kjøp av mjølkekvote (Bondeblandet 29/30 og 33; Buskap 8/20052/2006). Den fôringsfaglige diskusjonen har gått på hvor mye mjølk vi får igjen per ekstra FEm kraftfôr, og hvor mye det reduserer grovfôropptaket.

■ For å oppnå høyest mulig mjølkeutbytte av økt kraftfôrmengde er det viktig å velge riktig fôringsstrategi. Foto: Solveig Goplen

Daglig kraftfôrmengde varierte fra 2,5 til 12,0 kilo. Det kan imidlertid tenkes at marginalresponsen er avhengig av laktasjonsstadiet og kraftfôrnivået. For å undersøke dette har jeg satt sammen data fra 76 nordiske forsøk med til sammen 320 fôrrasjoner. Daglig kraftfôrmengde varierte fra 0,1 til 20,4 kilo. Resultatene viser at marginalresponsen i EKM per FEm ekstra kraftfôr ikke er konstant, men avtar med økt kraftfôrmengde. Laktasjonsstadiet i seg selv påvirker ikke marginalutbyttet, men i stedet er det kuas energistatus (under- eller overføring) som påvirker hvor mye mjølk vi får igjen per FEm ekstra kraftfôr. Figur 2 viser marginalutbyttet når kraftfôrnivået er fem og ti FEm kraftfôr. Merutbyttet er høyere ved et lavt enn ved et høyt kraftfôrnivå, og responsen er høyere når kyrne har underdekning på energi enn når de overføres. Figuren viser at når kyrne overføres med ti prosent synker mjølkeutbyttet med 0,45 kilo og denne energidifferansen (om lag 0,2 FEm) vil de legge på seg som kropps fett. Det er imidlertid viktig å huske at denne energien ikke er tapt for kua, men kan for eksempel mobiliseres til mjølkeproduksjon i neste laktasjon, selv om det kanskje ikke er den mest økonomiske måten å øke energireservene på. Resultatene viser også at når man kommer opp i 14–15 kilo kraftfôr er marginalytelsen bare 0,5 kilo EKM per FEm ekstra kraftfôr.

Kyrne tappes for energi

Beregninger basert på data fra Kuskontrollen har vist at ytelsesutviklingen de ti første ukene av laktasjonen har avgjørende betydning for 305 dagers avdråtten. Kyrne vil *fortsetter neste side*

Hvor mye mjølk...

fortsatt fra foregående side

i deler av denne perioden være i energiunderskudd samtidig som de ikke har nådd sitt ytelsespotensial. Føringen har avgjørende betydning for ytelsesutviklingen. Figur 3 viser data fra Kukontrollen og kraftförtildelingen hos voksne kyr de første ti ukene dagene av laktasjonen med forskjellig 305 dagers avdråttsnivå. På grunn av samspillet mellom grovfôropptak, kraftfôrmengde og mjølkeytelse er det ikke mulig å beregne den marginale effekten av økt kraftfôrmengde mellom avdråttsnivåene, først og fremst fordi kyrnes evne til å ta opp grovfôr øker fram til 10.–15. laktasjonsuke, og fordi en del av avdråttøkningen fra 6 000 til 9 000 kilo skyldes en bedre grovfôr kvalitet. Likevel gir figuren en interessant vurdering over det gjennomsnittlige kraftfôrnivået som er innrapportert i Kukontrollen ved ulike avdråttsnivå i første del av laktasjonen.

AAT for å regulere ytelsen

Ved siden av energi er AAT-tilførselen en viktig faktor for å regulere ytelsen. Dersom kraftfôret inneholder for lite AAT vil marginalutbyttet i EKM være lavere per FEm ekstra kraftfôr enn når kraftfôret har tilstrekkelig med AAT. Størst respons av tilstrekkelig AAT vil vi få når det er underføring med energi. Den samme effekten vil vi få hvis vi kombinerer grovfôr med lav PBV med kraftfôr som også har negativ PBV. En forråsjon med sterk negativ PBV vil gi et lavere grovfôropptak og responsen av ekstra kraftfôr vil bli lavere enn om kraftfôret har tilstrekkelig med PBV.

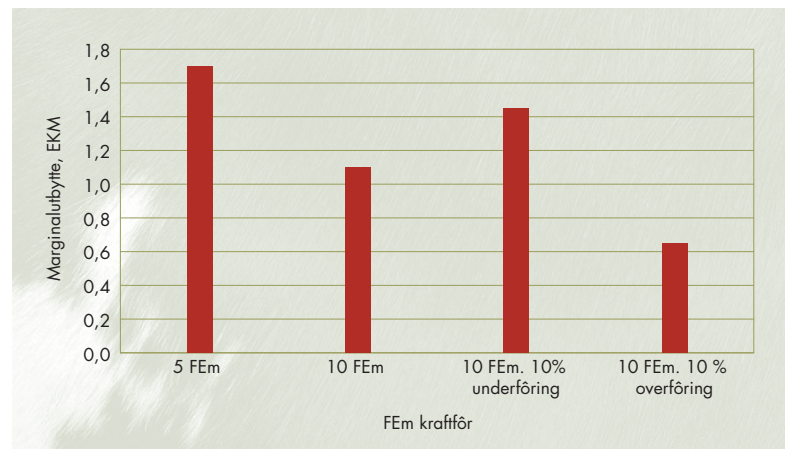
Må velge en god strategi

For å oppnå høyest mulig mjølkeutbytte av økt kraftfôrmengde er det

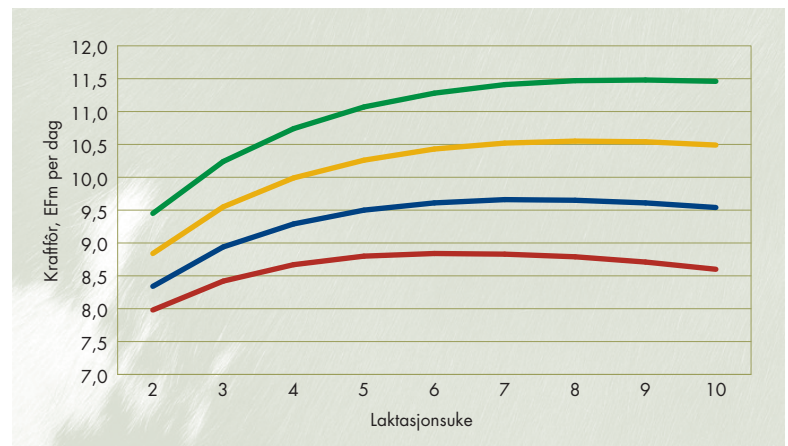
viktig at vi har valgt riktig fôringsstrategi. Det innebærer at vi må unngå overføring med energi, og at vi tilpasser kraftfôrmengden til avdråttsnivået og grovfôr kvaliteten. Siden kyrnes energistatus har betydning for hvor mye mjølk vi får igjen for én ekstra FEm kraftfôr er det viktig å følge med i kyrnes holdutvikling. En rask holdøkning kan tyde på at utbyttet av kraftfôret til mjølk er fallende og er en indikasjon på at man bør vurdere kraftfôrnivået. Denne artikkelen viser at

det ikke er noe entydig svar på hvor mye mjølk vi får igjen per FEm ekstra kraftfôr. Innføring av NorFor Plan vil gi en mer reell vurdering av hva man får igjen for ekstra kraftförtildeling fordi NorFor tar bedre hensyn til kraftfôrets virkning på både grovfôropptaket og grovfôrets energiverdi. I tillegg vil vi i det nye fôrplanleggingsverktøyet (Tine Fôr) få en styring av kyrnes energibalanse gjennom laktasjonen, noe vi forventer vil gi en høyere fôrutnyttelse. ■

Figur 2. Energi korrigeret mjølk (EKM) respons per FEm økning i kraftfôr. Effekter ved 5 og 10 FEm kraftfôr.

Figur 3. Registrerte kraftfôrmengder i Kukontrollen de første 70 dager av laktasjonen for kyr med forskjellig 305 dagers EKM avdrått.

Kalde fjøs gir næringsrik melk og friske kuer

Gry Færevik – stipendiat, Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, UMB, tekst og foto

Enkle, uisolerte bygninger med løsdrift innebærer større bevegelsesfrihet og atskillig bedre luftkvalitet enn tradisjonelle båsfjøs. En høytytende melkeku har dessuten stor varmeproduksjon, og er derfor bedre tilpasset kulde enn varme. Med tilgang på en tørr og trekkfri liggeplass kan en høytytende melkeku klare seg fint i temperaturer ned mot minus 40 grader. Her til lands er det likevel mest vanlig at melkekuer oppstalles i isolerte og klimatiserte bygninger. Prosjektet «Landbruksbygg i Arktis» (LiA) har imidlertid skapt blest omkring alternativ oppstalling av melkekuer selv i de kaldeste områdene av Norge. Hovedformålet med prosjektet er å utvikle bedre og billigere bygninger for melkeproduksjon.

Uisolert fjøs i Pasvik

I forbindelse med LiA-prosjektet er det planlagt å bygge totalt ni uisolerte løsdriftfjøs på vanlige gårdsbruk i Nord-Norge. En av gårdbrukerne som er med på prosjektet er Olav Høgsve i Pasvik. I desember 2002 kunne han flytte kuene sine over fra det gamle isolerte båsfjøset og inn i et nytt uisolert fjøs med løsdrift. Gården til Høgsve ligger om lag 70 grader nord i et område med typisk innlandsklima, og til tider svært lave temperaturer. Klimadata fra tidligere år viser at temperaturer ned mot minus 40 grader ikke er uvanlig. Fjøset er naturlig ventilert med inntak av frisk luft gjennom sprekkpanel i sidevegger og gavlvegg. Avtrekk av lufta skjer gjennom en langsgående åpning i mønet. For å sikre god liggekomfort er liggebåsene belagt med 4,5 centimeter tykke madrasser av typen «Meadow» fra De Boer. Vinterstid er det også nødvendig med oppvar-

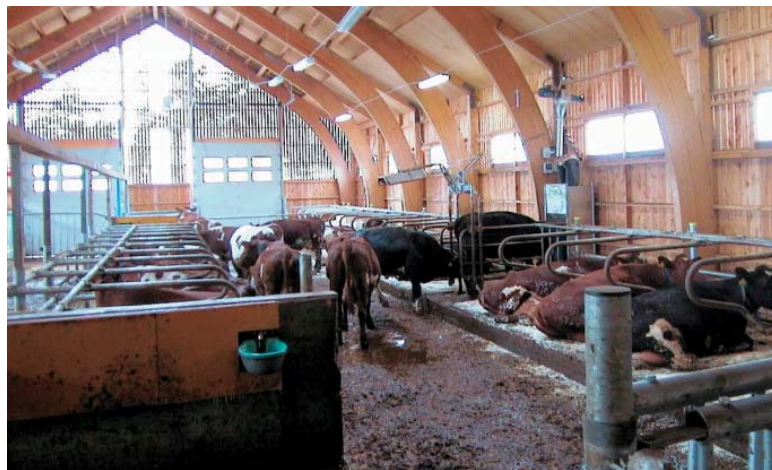
Nye forskrifter for hold av storfe gjør at mange må bygge om det gamle fjøset. Økte byggekostnadene og presset lønnsomheten i norsk landbruk har ført til økt fokus på enkle, kostnadseffektive bygningsløsninger. For gårdbruker Olav Høgsve i Pasvik har det nye uisolerte fjøset vist seg å være en god investering.

ming av drikkevannet (17 grader). En oppvarmet melkestall ligger i tilknytning til det uisolerte fjøset. Det gjør også det gamle båsfjøset som er gjort om til kalve- og ungdyravdeling. Klimamålinger viste at temperaturen inne i fjøset var noe høyere enn utetemperaturen, og at forskjellen mellom inne- og utetemperatur var størst på de kaldeste dagene. I løpet av forsøksperioden var laveste målte døgnmiddeltemperatur inne i fjøset minus 18,1 grader.

Adferdsobservasjoner og blodprøver

Etter innsett i det nye fjøset ble kuene hos Høgsve nøye fulgt opp med blant annet adferdsobservasjoner og blodprøver ved ulike temperaturer. I tillegg ble det foretatt en

systematisk gjennomgang av produksjons- og helsedata før og etter innsett i det uisolerte fjøset. Resultater fra adferdsobservasjonene viste at dyrene responderte på kulde med å redusere liggetiden og øke ståtiden. Liggetiden var redusert fra om lag 12 timer i døgnet ved 5,6 grader til litt under 10 timer i døgnet ved minus 17,1 grader. Tid brukt på å spise og total tid i aktivitet var derimot upåvirket av omgivelsestemperaturen. Fordi varmeproduksjonen er større hos et dyr som står enn hos et dyr som ligger, kan økt ståtid være en hensiktsmessig strategi for å holde varmen. Dette gjelder spesielt når dyra ikke har mulighet for sosial termoregulering, slik tilfellet er i et fjøs med liggebåser. Blodprøveresultatene viste at parallelt med en økt ståtid,

■ Vegger av sprekkpanel og åpent møne gir god ventilasjon og rikelig med frisk luft.

Figur 1. Årstidsvariasjoner i fett- og proteinprosent. Den stiplede linjen indikerer tidspunkt for innsett i det uisolerte fjøset (desember 2002).

var det også en moderat økning i hormonet cortisol på kalde dager. Resultatene understreker betydningen av å benytte liggeunderlag som gir minst mulig varmetap. Tidligere forsøk har vist at reduksjonen i liggetid på kalde dager er mindre om dyrene har tilgang på et liggeunderlag med lav varmeledningsevne.

Næringsrik melk fra friske kuer

Tall fra årsutskriften viste økt proteininnhold og noe høyere fettinnhold i melka etter overgang til uisolert fjøs (Figur 1). Innhold av protein og fett var spesielt høyt om vinteren, og analyser av produksjonsdata viste en klar sammenheng mellom melkeinnhold og temperatur. Fett- og proteinprosenten gikk opp når temperaturen i fjøset gikk ned. Gjennomsnittlig proteinprosent de første årene etter innsett i det nye fjøset var henholdsvis 3,5 (2003) og 3,4 (2004). Høyeste målte proteinprosent var 3,8. Til sammenligning var gjennomsnittlig innhold av protein i tilhørende produsentlag (totalt 22 bruk derav ingen andre

uisolerte fjøs) på 3,3 i 2004. Det antas at økningen i fett og protein skyldes kuas mobilisering av fett- og energireserver når det er kaldt, en mekanisme som fra naturens side kan være til stede for å sikre kalven ekstra energiholdig melk i kuldeperioder. Melkeproduksjonen gikk noe ned etter overgang til uisolert fjøs. Det ser imidlertid ikke ut til å være noen sammenheng mellom temperatur og melkemengde. Reduksjonen i melkemengde

■ Et liggeunderlag som gir minst mulig varmetap er en forutsetning for at dyrene skal trives i kalde omgivelser.

skyldes med større sannsynlighet tilpasning til det nye miljøet, og melkemengden tok seg da også noe opp igjen det andre året etter innsett i det nye fjøset.

Gjennomgang av helsedata viste en generell nedgang i antall sykdomsbehandlinger etter overgang til uisolert fjøs. Sammenlignet med tidligere år var blant annet antall tilfeller av mastitt kraftig redusert. Noe lavere produksjonsintensitet og endring i dyrenes fysiske miljø, kan imidlertid også ha vært med på å forklare den forbedrede helsesituasjonen.

God økonomi

Økt proteinprosent og færre sykdomsbehandlinger gir god økonomi. Med 23 årskyr utgjorde merinntekten av den proteinrike melken omkring 50 000 kroner i 2005. I tillegg er veterinærutgiftene redusert med 20–30 000 kroner i året. Uten å ha finregnet på det, mener Høgsve at dette skulle dekke renter og avdrag på det nye fjøset. Alt i alt er Høgsve svært godt fornøyd med det nye fjøset. Det har imidlertid vært noen utfordringer med gjødselhåndteringen, som i utgangspunktet skulle løses med automatiske wiretrekk i gangarealene. Systemet viste seg å fungere dårlig når det var frost. Det har derfor vært nødvendig å skrape med traktor i kuldeperioder. LiA-prosjektet jobber videre med å utvikle gode systemer for gjødselhåndtering i uisolerte fjøs. ■

Forsøksresultatene er publisert i en rapport fra Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB-rapport 02/2005). Rapporten er utarbeidet av forfatteren i samarbeid med Knut Egil Bøe (UMB), Egil Simensen (NVH) og Arnfinn Aulie (NVH). Les mer om LiA-prosjektet på: <http://www.fylkesmannen.no/arktis>

Rekesmak i NRF?

Astrid Karlsen – avlsforsker/avdelingsleder avl, Geno

Odd Rise – husdyrkonslulent, Geno

Torstein Steine – avdelingsleder avl, Geno

■ Rekesmak er et begrep som brukes om en smaksfeil på mjølk som gir en type besk smak. Rekesmak skyldes et enkeltgen. Dette genet er blant annet funnet i Svensk Rød Buskap, Finsk Ayrshire og i NRF. I Norge og Sverige har genet fått navnet rekesmakgenet.

Smaksfeilen på mjølk oppstår kun hvis kua bærer genet i dobbel dose (homozygot), og i tillegg står med intensiv føring som inneholder mye raps. Besk smak regnes som et lite problem på mjølk i Norge, og rekesmakgenet er

Et gen som kan gi en spesiell type besk smak på mjølka er påvist på NRF i likhet med en del andre raser. Selv om genet ikke vil gi problemer under norske forhold, er testing nødvendig av hensyn til eksporten.

derfor ikke noe problem hos oss. Det er imidlertid viktig å forhindre at vi får økt frekvensen av genet i NRF.

I framtida kan vi få endringer i føringssystemer i Norge. I tillegg stiller flere eksportmarkeder krav til at våre okser blir testet for dette genet.

Testing av seminokseemner

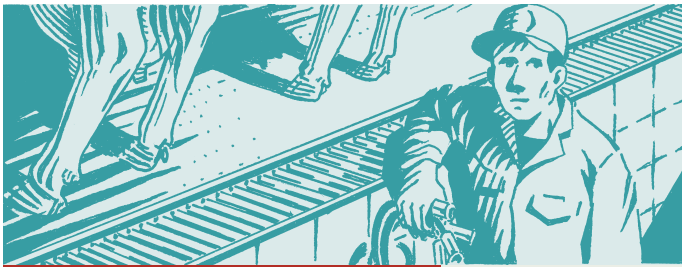
Fra 1. mars 2006 vil alle seminokseemner som meldes inn til Geno bli testet for om de er bærere av dette genet. Dette vil i praksis skje ved at rådgiveren lugger ut noen hår fra kalven når han/hun er på besøk for å gjøre oksemor-

vurdering. Hvis rådgiveren mener at dette er en kalv som er aktuell å sende tilbud på til Geno, vil de ta hårprøven og sende denne til Geno i tillegg til andre opplysninger om mor og kalv. Hvis Geno mener at kalven er aktuell for innkjøp vil hårprøven bli sendt inn til analyse, og i løpet av 10–12 dager vil det bli gitt svar fra laboratoriet på om kalven bærer rekesmakgenet eller ikke. Fra 1. mars 2006 vil ikke Geno kjøpe inn kalver som er bærere av rekesmakgenet i enkel eller dobbel dose, og på denne måten vil vi redusere frekvensen av genet i NRF-populasjonen.

I en overgangsfase vil også okser som i dag står i Geno sine anlegg bli testet for rekesmakgenet når de er aktuelle som seminokser etter tilveksttesten på Øyer, eller som eliteokser. I løpet av sommeren 2011 vil alle okser i Geno system være testet for innkjøp, slik at vi er sikre på at potensielle seminokser/eliteokser ikke er bærere av genet. Okser som er kjøpt inn til Geno før 1. mars 2006 vil ikke bli brukt som ungekøp eller eliteokser hvis de bærer rekesmakgenet i dobbel dose. Okser som kun bærer rekesmakgenet i enkel dose vil kunne bli brukt, fordi disse oksene vil få omtrent 50 prosent avkom som ikke er bærere av genet, slik at vi kan kjøpe inn sønner etter disse i framtiden som ikke er bærere av genet. ■

■ Fra 1. mars i år blir alle seminokseemner testet for rekesmakgenet. I en overgangsfase vil okser på Geno sine anlegg – som her på Øyer – bli testet hvis de er aktuelle å bruke i semin. Foto: Rasmus Lang-Ree

Tanker fra graven

Denne gangen har jeg tenkt å skrive litt om ei utskjelt yrkesgruppe som er knyttet til næringa; nemlig KSL- og Debio-inspektører. Synes de er litt urettferdig behandlet. De gjør jo bare jobben sin og tjener ganske dårlig, bare to, tre ganger så mye som oss vanlige bønder, så det er ganske dårlig. På den andre siden har de sikkert fri i helgene og ganske ordnet arbeidstid så det er ikke så ille likevel. På den andre siden har vi bønder mye frisk luft, og noen av oss er så heldige at vi har litt kjærlighet i tillegg, så det er også ganske bra, men helgefri, ja det er et litt ukjent for de fleste av oss.

Hørte at disse KSL- og Debiofolka hadde hatt et seminar her i nærheten. Det var litt før jul. De må jo ha noe seminar så de lærer å hankses med de gjenstridige og bakstrevenske bøndene. På dagtid lærte de hvordan de skulle få oss som føler oss som ærlige arbeidsfolk til å føle oss som uærlige arbeidsfolk. På kveldstid skiftet de tema. Da gikk de over til å teste kvaliteten på whisky og andre godsaker. Kanskje den var i ferd med å gå ut på dato, det hadde i hvert fall gått med store mengder. Utpå natta hadde de gått på inspeksjon til jentene som jobbet på stedet. Kanskje de skulle sjekke om det var midd i sengetøyet. Til å med koldjomfrua fikk besøk. Der skulle de vel sjekke om tittelen stod i stil med virkeligheten. Ja, ja, er en inspektør så er en inspektør.

Leste i avisa her om dagen om en japansk bondebyråkrat som var på besøk i Norge. Han var overmåte imponert over hvordan norske bønder hadde klart å posisjonere seg økonomisk i samfunnet. Det er nok riktig det, vi har det ikke så ille i forhold til våre yrkesbrødre i andre land. Likevel ville jeg rådet japaneren til å ta en prat med andre yrkesgrupper som kremmere, børsmevlere, advokater, elektrikere, aksjemeglere, husselgere, pengeinnkrevere og konsulenter. De har klart å posisjonere seg økonomisk. Vi bønder har sakkett fullstendig akterut i forhold til disse.

Til slutt litt fjøsfilosofi. Hva er forskjellen på en kalv og bonden. Svaret er: Hvis kalven drikker så er allting bra, hvis bonden drikker så er det ikke så bra. Så ei gåte til. Fra min egen oppvekst så far min at det var lurt å gjemme bort de sterke sakene når en har ungdom i fjøset. Her en lørdagskveld skulle vi kose oss med ei flaske god rødvin. Flaska var spretta, men lite av innholdet var borte. Da vi skulle smake, skjønnte vi at det var noe muffens. Da fant jeg på gåta. Hva er forskjellen på Jens og Jesus. Svaret er: Jesus lagde vin av vann, mens Jens lagde vann av vin.

Ha det bra og hold motet opp. I følge japsen er vi privilegert!

Hilsen

G. G. Raven

SIDE 37

Eskil klar for semi'n

Eskil Ervik er eneste nordmann som garantert

Ny karriere?

Det er mulig vi blir litt preget av å arbeide med avl og semin, men vi kunne ikke dy oss for å ta med dette gullkornet fra Hamar Arbeiderblad.

BUSKAP

Les i neste nr. om:

- forhøsting
- klauvskjæring
- fruktbarhet hos NRF-kyr på Madagaskar
- gardsreportasje med fokus på ombygging/nybygging
- og mye, mye mer.

Originalen fra Danmark!

KOMBIVOGN
Til foring, fanging og transport av storfe.

TRANSPORTVOGN
Til transport av gris, sau og storfe.

Kun galvaniserte produkter av vesteuropeisk stålqualität!

MYHRES maskinomsetning

3158 Andebu
Tlf. 33 44 00 76
Mobil 957 24 006
www.myhresmaskin.no

JÆRBU

GJØDSELPUMPER FOR ENHVER DRITTJOPP!

Flere varianter. Robuste, fleksible og meget brukervennlige.

Type T-2 og T-2L
Pris eks mva. **36.900**
inkl. kraftoverføringsakslinger

Hatleveien 4, postboks 14,
4368 Varhaug
Telefon 51 79 35 50
Telefaks 51 79 35 51
www.jaerbu.no

Ole G
Nord-Varhaug & Co a-s
Produsent til norske bønder siden 1938

Mette Ulvestad
– Fagsjef Tine Meieriet Øst

Er leddbetennelse eit problem?

■ Dei siste par åra er det registrert mellom 600–700 behandlingar for leddbetennelse for både kvige- og oksekalvar. Talet går heldigvis nedover, og med enda meir fokus på føring med nok og god råmjølk kan vi håpe at dette talet går enda meir ned. Nokre tilfelle av leddbetennelse er så alvorlege at heile slaktet blir kassert.

Årsak

Det er som oftast bakteriar (*C. pyogenes* med fleire) som er den direkte årsak til leddbetennelse. Som i mange andre situasjonar er det også for leddbetennelse hos kalv svært mange faktorar som spelar inn. Kalven kan få problem med ledda som følgje av;

- Navlebetennelse
- Problem med mage/vom og tarmsystem
- Utvendige sår
- For dårlege oppstallingsforhold
- Mastitt hos kua og følgjande oppsuging av bakteriar og giftstoff frå tarmen

Førebygge

Og kva gjer vi for å førebygge leddproblem? Vi kjem heller ikkje her unna det som er og blir det viktigaste i godt kalvestell. Kalven må få nok råmjølk av god nok kvalitet tidleg nok etter fødsel. Etter råmjølkperioden må kalven få nok tilgang på fôr av høg kvalitet og vere oppstalla slik at

Nok råmjølk av god nok kvalitet tidleg nok etter fødsel er svært viktig for å førebygge leddbetennelse hos kalv.

■ Gode oppstallingsforhold er viktig førebygging av leddbetennelse. Foto: Solveig Goplen

Feil om kalvetap

I Go'kalven-serien i forrige nummer av Buskap (2/2006) ble det oppgitt at 7 prosent av kalvene dør etter fødsel. Dette tallet inkluderer kalver som er dødfødte og slakta og gir derfor ikke et riktig bilde av kalvetapet.

Basert på tall fra Kukontrollen ligger totalt kalvetap i Norge på litt over 5 prosent (3 prosent dødfødsler pluss 2,2 prosent som dør før de er et halvt år).

ikkje smittepresset blir for høgt.

Leddbetennelse kan vere vanskeleg å behandle, og i nokre tilfelle kan bakteriane spreie seg til andre organ. Det er svært viktig at behandlinga startar tidlig.

Leddbetennelse startar svært ofte med ein navleinfeksjon. Ta derfor slike infeksjonar på alvor og ver tidleg ute med behandling. Då kan du nok unngå nokre tilfelle av leddbetennelse.

Starten på det som kan bli ein leddbetennelse er kanskje ein til to dagar etter fødsel, og kalvar som får nok og god råmjølk har mykje større sjanse til å slå tilbake ein infeksjon.

Det er vist at kalvar med lågt innhald av immunoglobulin i blodet har større sjanse for å få hudskadar – og kalvar med hudskadar har større sjanse for å få alvorlege infeksjonar også i ledd. ■

Førebygging av leddbetennelse:

1. Gode forhold rundt kalving – kalving på spaltegolv i lausdrift er ikkje bra.
2. Rask tilførsel av god og nok råmjølk etter kalving.
3. Desinfiser navlen på kalvar som er født ute i lausdrifta og på kalvar med ekstra kort navlestreng.
4. Behandle eventuelle navleinfeksjonar raskt.
5. Gode oppstallingsforhold for kalven etter kalving.
6. Unngå oppstalling av fleire nyfødde i same binge – fare for suging og navleinfeksjon

Kommentarene til årsoppgjøret 2005 blir omtrent identiske med de for 2004. Trenden er den samme med økt avdrått, økt besetningsstørrelse, nedgang i antall besetninger og lite endring i forforbruk og førsammensetning.

Per-Sigve Lien – sjef Husdyrkontrollen, Tine Rådgivning og Anne Guro Larsgard – aviskonsulent, Geno

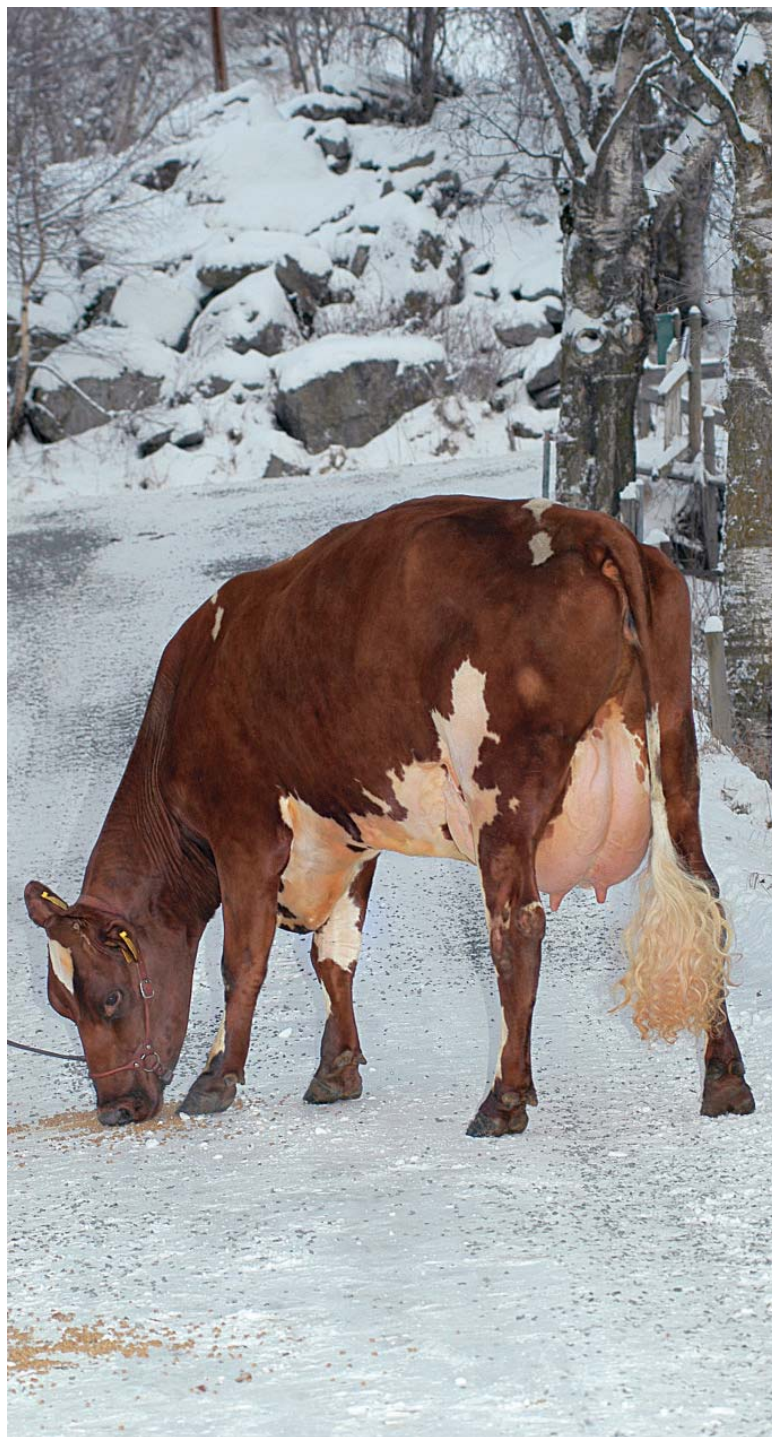
Husdyrkontrollens 107-årige historie har aldri norske kyr melket mer enn de gjorde i 2005 (se figur 1). Gjennomsnittskua produserte 6 541 kilo mjølk i 2005. Dette er 72 kilo mer enn i 2004. Både fett-, protein- og laktoseprosenten har økt i 2005. Økningen i energikorrigert mjølk (EKM) har derfor økt med 129 kilo i forhold til 2004. Høyest gjennomsnittlig avdrått er i Troms, der gjennomsnittskua melket 6 997 kilo. Flere av fylkene ligger tett opp til 7 000 kilo i gjennomsnittlig årsavdrått. En kan forvente at flere av disse runder denne grensen i løpet av 2006. Avdråttsøkningen var størst i Buskerud, med 226 kilo fra 2004 til 2005.

Økt avdrått – dårligere jurhelse?

Et aktuelt spørsmål er om avdråttsøkningen har gått utover jurhelsen i norske besetninger. Jurhelsen har hatt en betydelig forbedring de ti siste årene, men de tre siste årene har imidlertid denne framgangen stabilisert seg (se figur 2). På celtall er tendensen en litt dårligere utvikling, ved at det i snitt har økt fra 114 000 til 117 000 i 2005. Antall mastittbehandlinger per årsku har i midlertid hatt en marginal nedgang fra 0,249 til 0,247 i 2005.

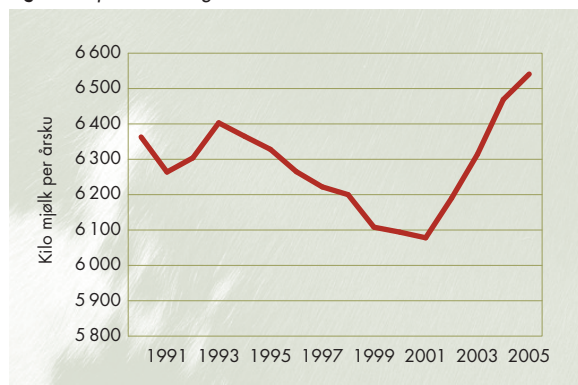
Lavere gjennomsnittsalder

Gjennomsnittsalderen på kyr har gått ned i 2005, og slik sett burde en forventet en relativ bedring i jurhelsen. Gjennomsnittsalderen på melkekyr var 47,3 måneder i 2005, mot 47,6 i 2004. Andelen eldre kyr med fire kalver eller mer er uendret i forhold til året før, mens andelen førstekalvere har økt siste året. Andelen andre- og tredjekalvere er redusert i 2005.

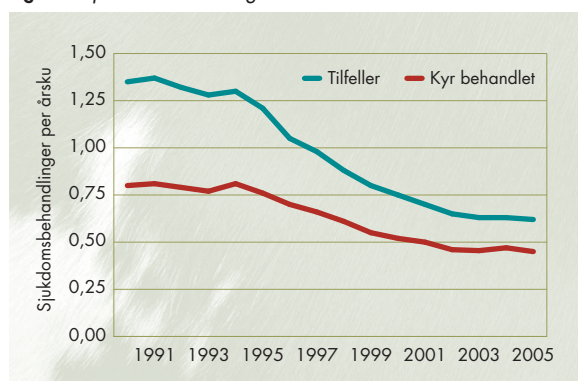

■ 224 Kranclin er etter oxen 5689 Lekve. Eier: Marit Røvang, Lomen i Valdres. Foto: Solveig Goplen

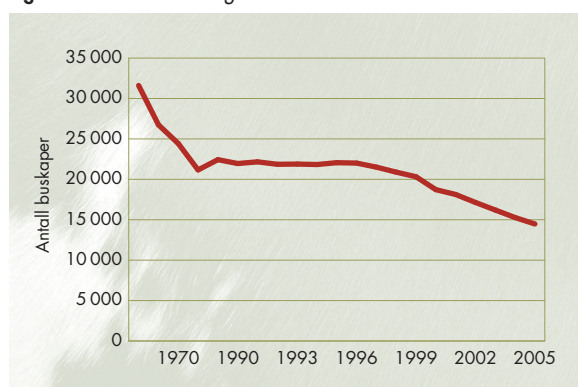
Figur 1. Gjennomsnittlig avdrått 1990–2005.

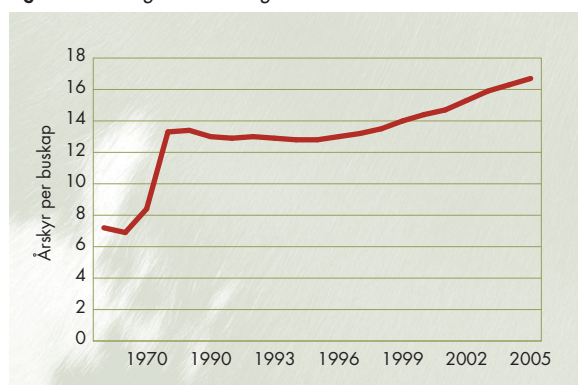
Figur 2. Sjukdomsbehandlinger 1990–2005.

Figur 3. Medlemstilutningen i Kukontrollen 1950–2005.

Figur 4. Utviklingen i besetningsstørrelsen 1950–2005.

Økt avdrått – lite endringer i fôrforbruk

Til tross for avdråttsøkning på 72 kilo mjølk er fôrforbruket per kilo mjølk uendret, med 0,75 FEm per kilo mjølk. Kraftfôrforbruket har

økt noe fra 27,1 til 27,4 FEm per 100 kilo mjølk. Dette viser at avdråttsøkningen har krevd noe mer konsentrert fôr. Fordelingen mellom forslagene er ellers tilnærmet uendret det siste året. I snitt består 37,7 prosent av fôrresasjonen av kraftfôr, og 43,6 prosent består av surfôr. Beiteandelen er redusert fra 16,5 prosent i 2004 til 15,5 prosent i 2005. Andre fôrslag som rotvekster, potet, halm utgjør en svært liten andel av den totale fôrresasjonen og er tilnærmet uendret fra 2004.

Flere samdrifter og økt besetningsstørrelse

Figur 3 viser en tydelig nedgang i antall medlemmer i Kukontrollen. Det er flere årsaker til dette. Først og fremst er det en naturlig avgang ved at produsentene slutter med melk. Det er etablert mange samdrifter, som også gir seg utslag i færre medlemmer.

Fra 2004 ble det innført krav om minst fem kontroller for å få årsoppgjør og følgelig bli regnet som helårsbuskap i Kukontrollen. Det er beklagelig å registrere at omkring 200 besetninger ikke har oppfylt dette kravet. Disse besetningene bidrar også til nedgang i antall Kukontrollmedlemmer. Data fra Kukontrollen er svært viktig som styringsverktøy for den enkelte, som grunnsteiner i det nasjonale avlsarbeidet og som grunnlagsdata for forsknings- og utviklingsarbeidet i storfeproduksjonen. Det er derfor svært viktig at data i Kukontrollen rapporteres kontinuerlig og er korrekte.

Besetningsstørrelsen fortsetter å stige (se figur 4). Den har nå økt til 16,7 årskyr, mens tilsvarende tall var 16,3 i 2004. Utviklingen i besetningsstørrelse og utviklingen i års-

avdrått er i samsvar med de føringene som er lagt i landbrukspolitikken. Siste halvdel av 80- og 90-årene bærer preg av overproduksjon og følgelig stagnasjon. I begynnelsen av den 21-århundre ser en at det har vært et skifte i utviklingen. Både buskapsstørrelsen og avdråtten har økt betydelig de siste årene. Dette viser at norske melkeprodusenter er omstillingsdyktige, og raskt tilpasser seg endrede rammebetingelser.

Utfordringer for Kukontrollen

I tillegg til avlsarbeidet, er dataene i Kukontrollen svært viktig for det forsknings- og utviklingsarbeidet som drives innenfor storfeproduksjonen. Færre besetninger og lavere dyretall stiller enda større krav til kvaliteten på dataene som innrapporteres. Det er en tendens til mer mangelfull innrapportering enn tidligere, så kvalitetssikring av kukontrolldataene blir derfor en viktig oppgave framover.

Fra 1. juli 2006 innfører Tine trekk på 30 øre per liter til produsenter som ikke oppfyller kravet til KSL. Det forventes derfor at flere vil melde seg inn i Kukontrollen. Det er viktig å motivere disse til å bidra positivt med data til Kukontrollen, og ikke at de kun leverer et minimum for å tilfredstille kravene fra KSL.

Det har foregått, og vil framover skje, en strukturendring i melkeproduksjonen. Større og mer profesjonelle melkeprodusenter stiller nye krav til utvikling av rådgivings- og styringsverktøy hvor Kukontrolldata er grunnlaget. Fortsatt høy kvalitet på innrapporterte data sikrer Kukontrollen som styringsverktøy. Kukontrollen vil derfor ha fokus på kvalitetssikring av data i 2006. ■

Fra årsmeldingen 2005

Melkeproduksjonen effektiviseres Storfekjøtt – et mulighetsområde

Asbjørn Helland – styreleder og
Sverre Bjørnstad – administrerende direktør

I meldingsåret har det vært mye fokus på framtidige utfordringer for landbruk og mjølkeproduksjon. Både for næringa og for Geno er det viktig å tilpasse seg endrede rammebetingelser. Usikkerhet om rammene skaper fort usikkerhet i næringa, men vi registrerer med glede at regjeringa har satt ambisiøse mål for videreutvikling av norsk landbruk.

Vårt inntrykk er at en del venter på videre avklaringer før de tør å satse. Dette er naturlig, men en endelig avklaring kommer sannsynligvis aldri. De som venter på dette vil mest sannsynlig ikke investere, men velge å gå ut av næringa i nær framtid. For å satse må en være villig til å ta en beslutning med usikkerhet, og samtidig være komfortabel med denne situasjonen.

WTO

Vi tolker situasjonen rundt WTO-avtalen slik at det vil bli rom for en nasjonal landbrukspolitikk, og at næringa derfor må ha suksess både på den politiske arena og med gode produkter i markedet. At endringene med hensyn til eksportsubsidier medfører en reduksjon på ti prosent av norsk mjølkeproduksjon, mener vi det er for tidlig å ta for gitt. En gjennomføring av ny WTO-avtale skal påvirke prisbildet internasjonalt og vil derfor kunne gi nye muligheter. Likedan har vi internasjonalt en forbruksvekst i befolkningstunge områder, noe som kan gi positive muligheter for økning i produksjonen framover.

Strukturutvikling

I 2005 er antall medlemmer i Geno redusert med fire prosent. Det var 806 bruk som solgte kvoten, og gjennomsnittskvoten blant de som solgte var på 72 800 kilo. Her var det en fylkesvis variasjon fra 54 000

Her presenterer vi styreleders og administrerende direktørs innledning til årsmeldingen fra Geno. Resultatregnskap og noen sentrale statistikker blir også presentert. De som ønsker å lese årsmeldingen i sin helhet finner den på www.geno.no

kilo i Aust-Agder og Hordaland til 136 000 kilo i Akershus.

Det ble i 2005 etablert 245 nye samdrifter og antallet er nå 1 481. Bak dette tallet ligger det totalt 3 364 eiendommer. Det vil si at noe over 20 prosent av mjølkeproduksjonsbrukene er i samdrift. Tallene for årets runde med kjøp av kvote viser en meget stor interesse og vilje til å satse. 9 232 mjølkeprodusenter ønsket å kjøpe til sammen 238 millioner liter.

Strukturutviklingen går raskt og statistikken blir naturlig nok hengende noe etter. Den kan ikke vise den framtidige situasjonen. Framover forventer vi fokus på kapitalkostnader og krav til driftsledelse i næringa og at medlemmene stiller større krav til Geno som organisasjon.

Geno må tilpasse seg endringene

For Geno er det svært viktig at vi klarer å tilpasse oss de endringene som nå skjer i næringa. Geno har i 2005 hatt en meget positiv utvikling, både faglig og økonomisk. Det er investert i ny oppstalling av eliteokser samt nytt laboratorium og ekspedisjon på Store Ree. Nå ligger forholdene godt til rette for god betjening både av egne medlemmer og et utenlandsk marked. Men i nær framtid kan det bli spørsmål om å investere i nytt eliteoksefjøs for å takle en økende internasjonal etterspørsel.

Det tidligere hovedkontoret er

solgt. Ansatte har flyttet inn i et større miljø, fått funksjonelle lokaler og Geno har frigjort kapital.

Rekordokse

Vi fikk i 2005 sju okser med over 20 poeng i samlet avlsverdi, med 5694 Brenden på topp. Med 32 i avlsverdi satte 5694 Brenden foreløpig norgesrekord. Nytt av året er at vi har avkomsgransket de første venteoksene og vi har satt de første avkomsgranskede oksene inn i sædproduksjon. Som en følge av levende okser følges nå granskningene med ekstra spenning.

Geno har i 2005 vært representert på rekordmange produsentlagsmøter. Her får organisasjonen impulser og tilbakemeldinger, samtidig som vi formidler aktuelt fra Geno. På produsentlagsmøtene treffer vi svært interesserte, faglig godt orienterte medlemmer som viser et engasjement som driver Geno framover. Dette er en viktig arena for å fange opp signaler som gjør at vi tilpasser organisasjonen i forhold til medlemmenes ønsker og behov.

Økende interesse internasjonalt

Internasjonalt opplever vi at vår avlsretning nyter stadig større respekt. Per i dag tyder alt på at interessen kommer til å øke. Stadig flere land og avlsopplegg legger vekt på helse og fruktbarhet, men her har vi et skikkelig forsprang! Samspillet mellom gode registreringer, gode data, balansert vektlegging, mål-

Fortsetter side 50

■ **Asbjørn Helland**
- styreleder i Geno.

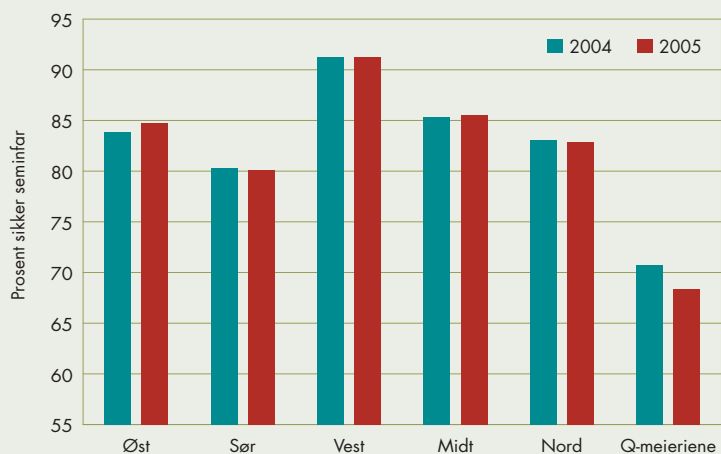
■ **Sverre Bjørnstad**
- administrerende
direktør i Geno.

■ **Styremedlemmer
i tillegg til Asbjørn
Helland:**

Figur 1. Markedsandel semin 2004 og 2005.

Tabell 1. Medlemmer 2005.

Fylke	Medlemstall	Endring i % 2004-2005
Østfold	265	- 2,9
Akershus/Oslo	255	- 5,9
Hedmark	895	- 2,8
Oppland	1938	- 3,9
Buskerud	437	- 4,2
Vestfold	117	- 7,9
Telemark	201	- 2,9
Aust-Agder	176	- 5,9
Vest-Agder	450	- 5,5
Rogaland	2309	- 4,2
Hordaland	1127	- 5,2
Sogn og Fjordane	1599	- 4,0
Møre og Romsdal	1656	- 4,6
Sør- Trøndelag	1585	- 4,0
Nord- Trøndelag	1647	- 4,0
Nordland	1220	- 2,5
Troms	376	- 1,8
Finnmark	180	- 2,7
Sum landet	16433	- 4,0

Fra årsmeldingen...

Fortsetter fra side 48

rettet gjennomføring, god metodikk, databaser som gjør det mulig å utveksle data og dyktige folk er så sammensatt og komplisert at det ikke lar seg kopiere med noen kjappe løsninger. Vi må ikke la dette bli ei sovepute, men la det være en motivasjon til stadig å søke etter forbedringer slik at vi opprettholder avstanden til hovedfeltet.

2005 har styrket oss i troen på internasjonal vekst for Geno Global as og Geno. I en situasjon med redusert kutall er vi i økende grad avhengige av å lykkes internasjonalt. Den internasjonale utviklingen er vårt beste kort i forhold til framtidig kostnadsutvikling. I forhold til å sikre avlsarbeidet er nordisk sæd-utveksling, og det å kunne hente data tilbake fra utenlandske besetninger, de viktigste tiltakene i tillegg til en fortsatt god gjennomføring av det nasjonale avlsarbeidet.

Midler fra omsetningsavgiften

I meldingsåret fikk Geno for første gang tilført midler til gjennomføring av avlsarbeidet fra omsetningsavgiften på mjølk og kjøtt.

Tabell 2. Oversikt over innkjøpte oksekulver til testingsstasjonen i 2005.

Fylke	Antall innkjøpte kalver	Fedre	Antall innkjøpte kalver
Østfold	5	05313 Faaren	2
Akershus	6	05386 Heimtun	3
Hedmark	22	05399 Drugli	3
Oppland	41	05409 Lillebjerka	15
Buskerud	13	05471 Maberg	4
Vestfold	2	05476 Bjorlo	1
Telemark	2	05522 Svarstad	10
Aust-Agder	1	05541 Alm	8
Vest-Agder	3	05576 Turlingen	2
Rogaland	50	05583 Salte	28
Hordaland	15	05603 Lien	67
Sogn og Fjordane	22	05609 Kongerud	1
Møre og Romsdal	21	05612 Ryggvold	34
Sør-Trøndelag	42	05613 Kvalbein	2
Nord-Trøndelag	47	05618 Guterud	26
Nordland	16	05638 Viastua	4
Troms	6	05646 Heigre	53
Sum	314	06620 Krejstad	1
		06636 Jurist	3
		22002 Peterslund	13
		22003 Hedåker	4
		22004 Orraryd	15
		23001 Lusi Kottilan Luuro	14
		23002 Asmo Nyyrikki ET	1
		Sum	314

Styret valgte å kanalisere disse midlene i sin helhet direkte til lavere avgift på ungoxesæd av NRF, kjøttfe og sæd fra gamle norske storferaser. Det vil si at midlene brukes målrettet for å sikre grunnlaget for avlsarbeidet framover. Vi ser på dette som en riktig investering og som et viktig bidrag til videreutvikling av det norske avlsarbeidet.

I ei framtid med økende kvalitetskrav og konkurranse har Geno an-

svaret for å videreutvikle organisasjonen slik at vi bidrar til bedre produkter i butikkene og bedre lønnsomhet hos medlemmene.

Tabell 3. 1. gangs ins., omløpsprosent 0-3 dager og korr. ikke-omløpsprosent per 60 dager for de enkelte måneder.

Måned	Ant. 1. gangs inseminasjoner			Omløps-% 0-3 dager (dobbelins.)			Ikke-omløps-% 60 dager		
	2005/2004	2004/2003	+/- i %	2005/2004	2004/2003	2005/2004	2004/2003	+/-	
Oktober	28 788	30 454	- 5,5	10,8	11,0	71,6	70,9	0,7	
November	44 765	45 675	- 2,0	14,4	14,2	70,4	70,9	- 0,5	
Desember	50 413	50 764	- 0,7	15,2	15,6	71,0	70,8	0,2	
Januar	33 046	33 711	- 2,0	14,5	14,5	71,7	71,3	0,4	
Februar	22 634	23 042	- 1,8	14,3	14,0	71,7	71,5	0,2	
Mars	23 288	24 049	- 3,2	12,1	12,8	71,0	72,5	- 1,5	
April	24 921	23 149	7,7	11,2	11,4	73,2	73,4	- 0,2	
Mai	24 371	25 130	- 3,0	10,4	10,5	74,5	74,9	- 0,4	
Juni	23 969	24 491	- 2,1	9,0	7,9	76,1	75,7	0,4	
Juli	20 799	22 734	- 8,5	7,0	7,2	75,7	75,9	- 0,2	
August	19 425	19 012	2,2	7,9	7,0	75,8	75,6	0,2	
September	19 293	20 014	- 3,6	8,5	8,7	75,4	74,7	0,7	
Sum	335 712	342 225	- 1,9	12,0	11,9	72,7	72,8	- 0,1	

Tabell 4. Resultatregnskap 2005 (alle tall i 1 000 kroner).

MOR			KONSERN	
2005	2004		2005	2004
70 897	71 870	Salgsinntekter	73 456	75 991
26 288	21 502	Andre driftsinntekter	26 910	22 391
128 635	128 005	Semintjenesten	128 635	128 005
225 820	221 377	Sum driftsinntekter	229 001	226 387
-1 623	-724	Beholdningsendringer egne tilvirkede varer	-1 623	-724
11 630	11 658	Varekostnad	11 624	13 291
34 677	33 394	Lønnskostnad	35 468	34 772
4 908	3 942	Avskrivninger	4 908	3 942
42 094	41 176	Annen driftskostnad	44 364	42 583
128 651	127 571	Semintjenesten	128 651	127 571
220 337	217 017	Sum driftskostnader	223 392	221 435
5 483	4 360	Driftsresultat	5 609	4 952
208	114	Annen renteinntekt	308	175
604	655	Annen finansinntekt	604	655
1 026	1 242	Annen rentekostnad	1 027	1 242
101	105	Annen finanskostnad	118	158
-315	-578	Resultat finansposter	-233	-570
-3 500		Nedskrivning av aksjer i Bovibank as	-3 500	
1 668	3 782	Resultat før skatt	1 876	4 382
		Skatt på ordinært resultat	-59	-103
1 668	3 782	Ordinært resultat etter skatt	1 817	4 279
9 719	1 832	Gevinst ved salg eiendom (hovedkontor i 2005)	9 719	1 832
11 403	5 180	Årsresultat ordinær virksomhet	11 552	5 677
-16	434	Årsresultat semintjenesten	-16	434
11 387	5 614	Sum årsresultat	11 536	6 111
Disponering av årsresultatet				
11 403	5 180	Årets overskudd ordinær virksomhet tillegges egenkapital	11 552	5 677
-16	434	Årets underskudd semintjenesten dekkes av egenkapital	-16	434

Siste nytt fra noen markeder

Egil Hersleth, eksportsjef og **Tor Arne Sletmoen**, daglig leder – Geno Global, tekst og bilder

Italia

Den første NRF-sæden ble brukt i Italia for et halvt år siden. Det er i Nord-Italia det er mest melkeproduksjon, og det er der, i Piemontese, brorparten av den norske sæden brukes. Det er interesse for kollete dyr i Italia, og de ønsker seg mer sæd etter Halrynjo som er homozygot kollet, men den er utsolgt. Vi har imidlertid mange heterozygote kollete okser som vi kan levere sæd fra. De homozygote gir bare kollete avkom, mens de heterozygote gir halvparten kollete.

Tyrkia

Vi ønsker å selge NRF-sæd i Tyrkia. Tyrkia har 72 millioner mennesker og nesten 5

millioner melkekyr, så det er et stort marked. Vi har møtt tre Semex-agenter i Tyrkia, som alle vil selge NRF-sæd, og vi har hatt møter med Landbruksministeriet som må godkjenne NRF-rasen i Tyrkia før vi sender sæd. Søknad om godkjenning er sendt.

England

I England er det nå født NRF-kalver på mange gårder. Vi har sett noen av dem og hørt positiv omtale, og vår agent Jason Kean har fått mange henvendelser fra kunder.

Alle synes å være begeistret over at kalvene er så vitale og vil drikke straks etter fødsel. De er lette å ha med å gjøre, og de vokser raskt.

NRF-kalvene er litt mindre enn Holstein ved fødsel, men tar raskt igjen denne forskjellen, hevder flere bønder.

England er det markedet som kommet best i gang med NRF, og motivet hos de kommersielle bøndene som kjøper sæd er bedre fruktbarhet, og å få ei ku som varer lenger.

Canada og Israel

De første NRF-kryssningene er også født i Canada og Israel, og vi får de samme positive tilbakemeldinger som fra England. Israel rapporterer dessuten svært gode drektighetstall med NRF i forhold til det som er vanlig i landet.

Canada er i gang med en større utprøving av NRF-

kryssninger. 2500 kryssninger skal sammenlignes med et tilsvarende antall rene Holstein i 100 besetninger.

Andre nye markeder vi arbeider med

Det å komme i gang i nye markeder tar tid, især det å få fram en Helseprotokoll mellom Norge og vedkommende land som skal importere NRF-sæd. Det kan også være hindringer i forhold til registrering av NRF-rasen. Noen land vi har arbeidet mye for å få i gang er Brasil, Ungarn og Mexico, og vi ser nå ut til å være i nærheten av målet. NRF-rasen og vårt avlsarbeid er, sammen med Semex, introdusert i alle disse tre land.

■ **Over:** Den første kryssningskalven på Birkstead Farms i Canada omkranset av (fra venstre) Ted Burnside, far og sønn Wantenaar (eiere) og Jason French, salgssjef for Gencore i området.

■ **Til venstre:** Roberto di Serafin selger NRF-sæd i Venezia-området. Her på utstilling i Verona med plakater av norske kyr på veggen.

Nytt fra Storfekjøttkontrollen

Storfekjøttkontrollen er en landsomfattende husdyrkontroll for kjøttfe, kjøttfekkryssinger og føringdyr, driftet av Fagsenteret for kjøtt.

Grethe Ringdal og Cecilie Ausland
FAGSENTERET for kjøtt

Flere medlemmer

Storfekjøttkontrollen har også i 2005 hatt en økning i medlemstallet, i motsetning til de fleste andre husdyrkontrollene i Norge. Per 31.12.2005 hadde kontrollen 1 334 medlemmer. Dette er en økning på åtte prosent fra året før. Antall mordyr i Storfekjøttkontrollen har også økt og ved årsskiftet var det registrert cirka 22 700 mordyr i kontrollen. Dette tallet har steget betydelig siden oppstarten i 1997. (Se figur under.)

Omtrent 40 prosent av de som driver med ammekuproduksjon i Norge er medlemmer i Storfekjøttkontrollen. I tillegg er rundt 10–12 prosent medlemmer i Kukontrollen. Dette betyr at potensialet for medlemsøkning er stort for Storfekjøttkontrollen og dette er et viktig satsingsområde for Storfekjøttkontrollen fremover.

Mer om resultater fra årsoppgjøret vil komme senere.

Registrer kalvinger fortløpende

Nå er kalvings sesongen godt i gang og vi vil minne om at kalvinger skal registreres fortløpende i Storfekjøttkontrollen. Husdyrregisteret har krav om rapportering innen sju dager. Kalver skal merkes innen 20 dager etter fødsel. Send inn lister til rådgiver eller registrer selv i bondeversjonen. Husk å sende inn opplysningene med en gang du har registrert dem (til rådgiver eller via internett). Storfekjøttkontrollen overfører opplysninger til Husdyrregisteret daglig.

Inspeksjon av Husdyrregisteret har avdekket at blant annet kalvinger innrapporteres altfor lenge etter fristen av mange produsenter. Dette er noe næringa ikke kan være fornøyd med. Vi oppfordrer sterkt alle våre medlemmer til å følge opp med å registrere kalvinger og andre rapporteringspliktige hendelser (alle inn- og utmeldinger) innen fristen på sju dager. Målet for våre medlemmer i Storfekjøttkontrollen bør være å rapportere hendelser raskere i 2006 enn tidligere – og innenfor fristene for Husdyrregisteret!

Les mer: www.fagkjott.no/storfekjottkontrollen

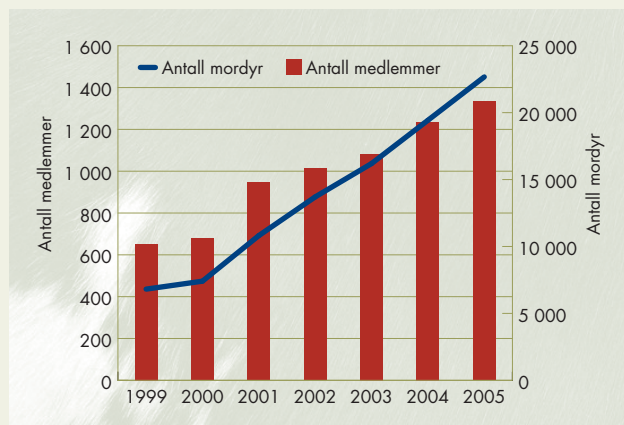

Foto © Vera Gjersøe

FORMEL

FORMEL Favør 50
– en ny generasjon kraftfôr som gir god protein-dekning selv ved moderate kraftfôrmengder.

- Høyt energiinnhold
- Høyt AAT-innhold
- Inneholder MetaSmart® som gir god aminosyreprofil
- Lavt fiberinnhold som gir høyere grovfôropptak
- Passer best sammen med middels høstet grovfôr

Felleskjøpet

MARKEDS SPALTEN

informerer...

GENO hovedkontor
2326 HAMAR

Besøksadresse:
Holsetgata 22

Tlf.: 62 52 06 00
Faks: 62 52 06 01

E-post: geno@geno.no

REGIONANSVARLIGE:

Nord:

Per Gillund,
tlf. 62 52 06 47

Midt:

Per Nordland,
tlf. 62 57 48 35

Vest:

Hans Willy Tuft,
tlf. 62 52 06 73

Sør:

Tjerand Lunde,
tlf. 62 52 06 72

Øst:

Hans Storlien,
tlf. 62 52 06 34

www.geno.no

– for deg som vil være oppdatert!

Omsetningsråds- midler 2006

Geno mottar i år cirka 9 millioner kroner fra Omsetningsrådet. Midlene er øremerket avlsarbeidet og går til reduksjon av doseprisen på ungsesæd av NRF og kjøttfe samt sæd av gamle raser. Prisreduksjonen har tilbakevirkende kraft og gjelder for hele 2006.

Kalvemønstring og ny mønstringskonkurranse for ungdom

Vi går nå mot en ny sesong med kalvemønstringer. Sesongstart forventes allerede i begynnelsen av mai. Geno har fått laget en mini-kolleksjon for barn bestående av kjeledress, T-skjorte og slips. Disse produktene kan absolutt være aktuelle i forbindelse med deltakelse på kalvemønstring (se annonse side 45).

Ungdom og kyr (se bilde) er en ny mønstringskonkurranse for ungdom som er interessert i ku og eksteriør. Konseptet ble prøvd ut på Dyrsku'n i Seljord i 2005 og det er stor interesse for å videreføre denne konkurranseformen på andre større utstillinger i 2006. Informasjon om aktuelle arenaer kommer vi tilbake til senere.

Informasjon om kalvemønstring og ungdom og kyr blir lagt ut på Geno sine nettsider i løpet av mars, så følg med på www.geno.no/Om Geno.

Ta kontakt med Eli Hveem Krogsti, ehk@geno.no, tlf 62 52 06 35 eller Solveig Goplen, sg@geno.no, tlf. 62 52 06 20 for nærmere informasjon. Vi ser fram til å høre fra både nye og tidligere arrangører.

God innsats for kvigemåling

Ved fristens utløp for måling og innsending av kvigemålingsopplysninger til årets første avkomsgranskning hadde rådgiverne gjort en flott innsats. På landsbasis ble 69 prosent av de utlista kvigene målt.

Nye avkomsgranskinger

I løpet av april er sæd av de nye eliteoksene på plass i dunkene til inseminørene. Alle som trenger ny avlsplan må ta kontakt med sin rådgiver. Det er viktig at inseminører og rådgivere lokalt er samkjørte slik at sæden er tilgjengelig når ny avlsplan kjøres.

Positiv utvikling i ungsesbruk

Siste året har vi hatt fokus på bruken av ungses. Som en følge av at Geno i 2005 fikk tildelt midler fra Omsetningsrådet til avlsarbeidet kunne vi redusere prisen på ungsesæd med 25 kroner per dose. I tillegg har ungsesbruk vært tema på mange møter siste året. Dette har gitt positive resultater.

På landsbasis er det en framgang på 0,6 prosent. Dermed ligger ungsesprosenten for 2005 på 37,7. Det er Østlandet og Midt-Norge som har hatt den mest positive utviklingen. Målet er at vi skal opp på 40 prosent.

På www.geno.no finner du oversikter per region og distrikt som forteller hvordan det enkelte området ligger an i forhold til ungsesbruk.

■ Ingrid Goplen Holen fra Furnes og NRF-kua Lindy ble de første vinnerne av mønstringsklassen Ungdom og kyr. Foto: Eli Bondlid

Registrering av utrangeringsårsaker i Kukontrollen

Det er gjort endringer i krav til registrering i forbindelse med utrangering. Endringen er gjort for å få enda bedre grunnlag for å bruke utrangeringsårsakene i videre forskning og utvikling. Hensikten med endringen er å få fram hvorfor akkurat det individet ble valgt utrangert. «Som ledd i driftsopplegget», «førangel» eller «kvote» er ofte brukt som årsak. I tillegg er det som oftest også en annen individårsak til at det spesielle individet blir solgt eller slaktet. Det er viktig å understreke at dette nødvendigvis ikke er «dårlige» individer, men vurderingen som gjøres, er sett i forhold til de individer en har i besetningen for øvrig. Er det likevel vanskelig å spesifisere utrangeringsårsaken er det mulig å bruke kode 36 «Annen individårsak».

TINE Grunnpakke – endringer

Konsernstyret har i forbindelse med budsjettbehandling, vedtatt å gjøre noen endringer i TINE Grunnpakke. Dette er TINE's fellesfinansierte tilbud til medlemmene. Tilbudet om et årlig gruppemøte går ut, men det er fortsatt mulig å diskutere fag og andre utfordringer i gruppemøter mot å betale en egenandel. Tidsforbruket på de to årlige grunnpakkebesøkene på gården er justert fra 6 til 5,5 timer. Det tilstrebes å ta dette på for- og etterarbeid ved forbedrede arbeidsmetoder, slik at tiden på gården ikke reduseres nevneverdig.

KSL skal vektlegges i grunnpakkebesøkene, og de som ikke har KSL på plass vil få tilbud om assistanse til det.

De som ønsker samme, eller høyere servicegrad fra sin rådgiver som tidligere, får gjerne det. Disse tjenestene faktureres da etter medgått tid på samme måte som øvrige rådgivingstjenester.

Ny sølv TINE-rekord

Hvert år premieres dyktige og interesserte mjølkeprodusenter etter *Regler for premiering av særdeles god mjølk og godt fjøsstell for leverandører i TINE BA*.

Hensikten er å øke interessen for godt fjøsstell, god gardsdrift og levering av mjølk med særdeles god kvalitet.

I 2005 klarte hele 41 mjølkeprodusenter å tilfredsstille de særdeles strenge kravene for å oppnå sølvtina – 15 års sammenhengende leveranse av elitemelk i alle måneder med leveranse. Dette er ny rekord.

Disse produsentene vil bli hedret på årsmøtet i Tine Ba i slutten av april.

Henholdsvis 543, 442 og 22 produsenter klarte kravene for henholdsvis 5, 10 og 20 års plakett.

Resultatet av årets plakettdelinger er som følger:

	5 års plakett	10 års plakett	20 års plakett	Sølvtime
Tine Øst	112	60	4	11
Tine Sør	107	113	1	1
Tine Vest	120	126		8
Tine Midt Norge	145	103	16	17
Tine Meieriet Nord	59	40	1	4
Landet	543	442	22	41

Fokus på sporer

I vår vil fagpersoner fra TINE og Landbrukets Forsøksringer (LFR) fokusere på sporer og god praksis under innhøsting og ensilering. Hensikten med informasjonskampanjen som kommer er å unngå å produsere et surfôr med høyt innhold av anaerobe sporer. Det vil bli aktiviteter i produsentlagsregi eventuelt i lokalt samarbeid med LFR. En viktig målgruppe i tillegg til mjølkeprodusentene, er alle maskinentreprenørene innen ensilering.

Møteaktiviteter i april/mai vil settes fokus på faktorer under dyrking og ensilering som påvirker innholdet av anaerobe sporer, det vil si smørsyresporer, i surfôret.

Stor interesse for TINE Effektivitetsanalyse

De siste månedene har TINE Rådgiving fokusert på nytteverdi og muligheter ved en økonomisk analyse over drifta, TINE Effektivitetsanalyse (EK). Det viser seg å være stor interesse for å ha bedre innsikt i nøkkeltall og forbedringsområder. Tilslutningen til EK vil i 2006 være over dobbelt så stort som i fjor. Drøyt 3 400 av TINE's melkeprodusenter, en fjerdedel av medlemmene i kukontrollen vil være medlemmer av EK i år.